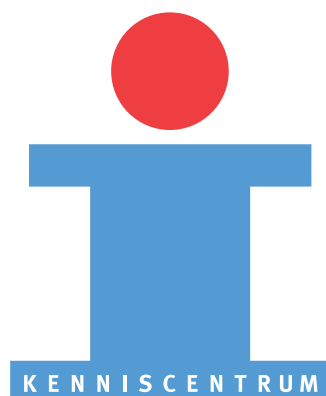

Regionale probleemanalyse VSV regio Utrecht

Ton Eimers
Erik Keppels

KBA Nijmegen

Juni 2012

beroeps
onderwijs
arbeidsmarkt

© 2012 Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt, Nijmegen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt te Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photo print, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Inhoud

Samenvatting	1
Inleiding	7
Deel 1 – Kwantitatieve analyse VSV-cijfers	9
1.1 VSV RMC Utrecht versus norm- en streefwaarden	11
1.2 VSV-cijfers vo-scholen	14
1.3 VSV-cijfers mbo-instellingen	19
1.4 VSV-cijfers naar opleidingskenmerken	22
1.4.1 Opleidingstype en -niveau	22
1.4.2 VSV in het mbo naar leerjaar	23
1.5 VSV-cijfers naar achtergrondkenmerken	25
1.6 Overgang vo-mbo: ongediplomeerde uitstroom en doorstroomuitval	28
1.6.1 Ongediplomeerde uitstroom vmbo	28
1.6.2 Ongediplomeerde uitstroom havo	29
1.6.3 Ongediplomeerde uitstroom vwo	30
1.6.4 Doorstroomuitval	30
1.7 Uitvalredenen en probleemprofielen in het mbo	32
1.7.1 Uitvalredenen	32
1.7.2 Probleemprofielen in het mbo	33
1.7.3 Studiegerelateerde problemen nader bekeken	34
1.8 Regionale witte vlekken VSV	36
Deel 2– Terugblik VSV-aanpak afgelopen periode	39
2.1 Inleiding	41
2.2 VSV-maatregelen vo – mbo	42
2.3 VSV-maatregelen mbo	44
Deel 3 – VSV-thema's: analyse, ontwikkelingen en oplossingsrichtingen	47
3.1 Inleiding	49
3.2 Ontwikkelingen en VSV	50
3.2.1 Doelgroep niet-toelaatbaar op mbo-niveau 2-4	50
3.2.2 Doelgroep deelnemers mbo-niveau 2-4	52
3.3 Uitval bovenbouw havo/vwo	54
3.4 Overbelasten en plusvoorziening	56
3.5 VSV mbo 3-4: studiekeuzeproblematiek	59
3.6 Ongediplomeerde uitstroom vmbo en entreeopleiding	61
3.7 Verzuim	62
3.8 VSV in de BBL	64
3.9 VSV 18+	66
3.10 Regionale samenwerking	67
3.11 Ouderbetrokkenheid	68
Bijlage 1 – Uitkomsten inventarisatie Plusvoorziening	69

Samenvatting

Probleemanalyse

Het ministerie vraagt aan partijen in de regio een regionale probleemanalyse VSV te maken. De analyse moet als basis en onderbouwing dienen voor de afspraken die worden gemaakt in het nieuwe VSV-convenant. De probleemanalyse omvat vaste elementen die door het ministerie zijn aangegeven: aandacht voor specifieke onderwijstypen (bijv. havo/vwo), voor specifieke doelgroepen en problematieken. Nieuw voor dit convenant is dat de prestatieafspraken met het ministerie worden gebaseerd op norm- en streefwaarden die het ministerie heeft gesteld. Er wordt onderwijstype, per school en voor de regio als geheel zijn normen en streefwaarden aangegeven.

Algemeen beeld regio Utrecht

De huidige VSV-percentages liggen voor de regio Utrecht veelal nog boven de normen en streefwaarden en ook boven het landelijke gemiddelde. Dat geldt niet voor de onderbouw VO en deels voor de bovenbouw vmbo.

	Huidig	Norm	Streef		Landelijk
VO onderbouw	0,3	1,0	0,2		0,3
Vmbo	2,5	4,0	1,5		1,7
Havo/vwo	0,6	0,5	0,1		0,3
MBO 1	38,2	22,5	22,5		32,6
MBO 2	14,6	10,0	10,0		13,3
MBO 3-4	6,4	2,75	2,75		4,6

Aanpak in de afgelopen jaren

De aanpak van de afgelopen jaren kenmerkt zich door een brede inzet op zowel preventie als curatieve aanpakken. Er is ingezet op structurele verbetering om VSV terug te dringen. Voorbeelden zijn de overgang van vmbo naar mbo en de opvang van overbelaste leerlingen in de Utrechtse School. Positief is dat er goed en structureel overleg is tussen partijen om de voortgang en effecten van maatregelen te bespreken en waar nodig bij te sturen. In dat kader is ook het systematisch volgen en evalueren van maatregelen in de Regiomonitor VSV van belang. De afgelopen jaren is gebleken dat structurele verandering – zoals in het onderwijsproces of in de begeleiding van leerlingen – veel inzet, tijd en geduld vergt. Binnen grote onderwijsorganisaties is tijd nodig om verbeteringen ook diep in de organisatie gerealiseerd te krijgen. Vergelijkbaar kost het ook veel moeite om regionaal partijen, van gemeenten tot scholen, gezamenlijk op te laten trekken. Rondom RMC, leerplicht en VSV zijn daarin wel stappen vooruit gezet.

Thema's uit de analyse

Uit de analyse van de cijfers en de aanpak van de afgelopen jaren komen een negental thema's naar voren, die in de komende VSV-aanpak de aandacht vragen. De thema's zijn:

- *VSV en ongediplomeerde uitstroom bovenbouw havo*
 - VSV-cijfers boven norm, vorig jaar 87 VSV-ers uit bovenbouw havo. Ongediplomeerde uitstroom bedraagt 8,9%, (662), merendeel daarvan doet vervolgopleiding, maar onzekerheid over slaagkansen
- *Overbelasten*
 - Jongeren met meervoudige, complexe problematiek, zowel in VO als in mbo en op alle niveaus. Groot VSV-risico en maatschappelijke risico's. Aangewezen op plusvoorziening.
- *Studiekeuzeproblemen*
 - Veel voorkomende oorzaak VSV op alle niveaus in mbo, meest op niveau 3-4. Manifesteert zich in mbo, maar heeft ook wortels in VO.
- *Ongediplomeerde uitstroom vmbo*
 - VSV-cijfers liggen onder de norm. Maar meer dan 400 ongediplomeerden uit vmbo, merendeel naar gaat naar mbo. Mogelijk stijging ongediplomeerden door strengere examen-eisen. Instroommogelijkheden op mbo voor deze groep veranderen (entreeopleiding).
- *Verzuim*
 - Beter verzuimbeleid in mbo leidt tot explosieve groei verzuimmeldingen. Verzuim is vaak voorportaal van uitval en moet daarom teruggedrongen worden. Aandachtspunt is verzuim bij niet-leerplichtige deelnemers.
- *VSV in de BBL*
 - VSV-cijfers boven de norm. BBL-2 meer dan 250 VSV-ers per jaar. Specifieke oorzaken die met de arbeidsmarkt te maken hebben en met de begeleiding op de werkplek.
- *VSV 18+*
 - Door leerplicht tot 18 jaar driekwart van alle VSV tussen 18-23 jaar. Voor die leeftijdsgroep gelden andere wetten en regels. Op het grensvlak van onderwijs en werk. Vraagt om betere samenwerking instituties.
- *Regionale samenwerking*
 - Regio Utrecht is grote, complexe regio met G4-stad en vier subregio's. Enerzijds belang om regionaal samen te werken en af te stemmen. Anderzijds behoefte om kracht van lokale eigenheid en nabijheid te behouden.
- *Ouderbetrokkenheid*
 - Groeiende behoefte om ouders beter te betrekken bij studieloopbaan van kind om zaken als studiekeuze, aanpak problemen, ondersteuning bij leerproces te versterken.

De genoemde thema's komen deels voort uit de analyse van de VSV-cijfers en deels uit de terugblik op de aanpak van de afgelopen jaren. Soms, zoals bij de ongediplomeerde uitstroom vmbo, speelt ook de vraag naar de toekomst een rol.

Drie blokken voor VSV-convenant

De negen thema's zijn ongelijksoortig van aard. Sommige thema's hebben direct betrekking op grote aantallen VSV-ers, andere zijn eerder randvoorwaardelijk, zoals een goede samenwerking. We onderscheiden daarom drie blokken:

- Randvoorwaarden voor een goede VSV-aanpak in de komende jaren
- Kernthema's waarop de VSV-aanpak zich de komende jaren zal richten
- Speciale thema's, die als een rode draad door de andere thema's heen lopen

Randvoorwaarden

Komen uit de analyses en bijeenkomsten naar voren. Kosten geen geld, maar vragen wel commitment. Zijn cruciaal om de VSV-aanpak tot een succes te maken.

- Goed onderwijs

VSV-aanpak staat of valt bij het bieden van goed onderwijs, zowel wat betreft het leren, als de begeleiding en zorg. Het terugdringen van VSV en het verbeteren van het onderwijs overlappen voor een groot deel.

- Leren van uitval

Leerlingen die in problemen raken moeten op de eerste plaats goed geholpen worden. Maar uit elk geval kunnen ook lessen getrokken worden over het voorkomen van problemen en verbeteren van onderwijs en zorg. In alle maatregelen en structuren moet dit mechanisme van leren/verbeteren worden ingebouwd.

- Monitoring en evaluatie

Het systematisch monitoren en evalueren van maatregelen moet bijdragen aan meer kennis over wat werkt en wat niet. Daardoor ontstaat meer sturingsmogelijkheid.

- Samenhang in VSV-aanpak

Maatregelen hebben met elkaar te maken of overlappen. Samenhang is nodig op de inhoud van maatregelen, maar ook in de afstemming tussen partijen, lokaal en regionaal.

- Conditie voor projecten

Projectmatige verbetering is vaak de aangewezen weg voor verandering. Om projecten succesvol te kunnen uitvoeren moeten in de scholen de juiste condities aanwezig zijn (organisatorisch, inbedding, aansturing, bedrijfsvoering).

- Regionale samenwerking

Met de verdere verschuiving van het VSV-probleem naar het mbo wordt de noodzaak groter om regionaal af te stemmen en samen te werken. Er is veel behoefte aan eenduidigheid in beleid, werkwijze en informatievoorziening.

Kernthema's VSV-aanpak

De kernthema's omvatten de bulk van de VSV-problematiek en zijn erop gericht de grote aantallen terug te dringen, met name door in het onderwijs zelf jongeren met problemen te benaderen.

- Overgang MBO. Specifieke problematiek: Instroom van ongediplomeerde vmbo-ers en havis-ten, instroom van leerlingen uit het praktijkonderwijs en vso. Generieke problematiek: in de

toekomst wordt het nog belangrijker om jongeren een goed start te laten maken in het mbo. Dat geldt voor instroom vanuit het VO, maar ook voor zij-instroom vanuit het mbo zelf. Daarvoor is adequate informatie nodig (warme overdracht, overdracht op verschillende punten).

- Studiekeuze. Belangrijk om uitval, maar ook onnodige studievertraging (switchen) te voorkomen. Aanpak vergt inspanningen op verschillende fronten in het vmbo, in het mbo en in de overgang tussen vmbo en mbo.
- Begeleiding. Begeleiding is een sleutelbegrip in het voorkomen van VSV. Daaronder vallen bijvoorbeeld intake, studieloopbaanbegeleiding, verzuimbestrijding, exitgesprekken.
- Overbelasten. Naast de studiegerelateerde problemen hebben jongeren te maken met problemen die liggen in de persoonlijke situatie. Zij lopen grote risico's als er geen intensieve ondersteuning geboden kan worden.

Speciale thema's

De speciale thema's lopen door de hele VSV-aanpak heen. Bijvoorbeeld het betrekken van ouders richt zich zowel op de ondersteuning van een student met zware persoonlijke problemen, als op het maken van een goede studiekeuze voor een vierdeklasser in het vmbo-t.

- Ouderbetrokkenheid. De laatste jaren is het besef gegroeid dat ouders een belangrijke partners zijn in de driehoek school-leerling-ouder. Ook ziet men nu het belang van ouderbetrokkenheid ook voor mbo-studenten in. Op allerlei momenten en manieren is de betrokkenheid van ouders een waardevolle factor, maar het is geen doel op zich: ouderbetrokkenheid moet de leerling verder helpen. Daarom versterking van ouderbetrokkenheid koppelen aan concrete onderwerpen.
- 18-plussers. De positie van 18-23 jarigen in met name het mbo is anders dan die van de jongere deelnemers. Zeker wanneer zij dreigen uit te vallen treden andere processen in werking en zijn andere partijen betrokken. Speciale aandacht is nodig om telkens goed te overzien wat de implicaties zijn van de leeftijd 18-plus.
- Uitval in de BBL. Vanwege de geringere aantallen deelnemers en de bijzondere onderwijspositie wordt de BBL vaak 'over het hoofd gezien' als het gaat om de VSV-aanpak. Waar verbeteringen worden getroffen in de intake, begeleiding, ondersteuning of studiekeuze is speciale aandacht nodig voor de BBL.

De maatregelen die in het kader van het convenant concreet worden uitgevoerd, komen voort uit de vier genoemde kernthema's. De thema's hebben allemaal zowel op het mbo, als op het VO betrekking. In de uitvoering ligt het voor de hand het zwaarte punt te leggen daar waar de meeste uitval optreedt, namelijk in het mbo. Vooral het thema Overgang MBO agendeert de samenwerking tussen VO en mbo, maar ook in de andere thema's wordt over de grenzen van het eigen onderwijsveld gekeken.

Overzicht 1 – Nieuwe VSV-ers per vo-school naar onderwijstype, 2010-2011
 Vet gedrukt zijn de VSV-percentages die nu nog niet voldoen aan de norm voor 2015
 Zie hoofdstuk 1.2 voor een nadere toelichting op de tabel.

	Nieuwe VSV-ers 2010-2011					
	Vo onderbouw		Vmbo bovenbouw		Havo/vwo bovenbouw	
	(abs.)	(%)	(abs.)	(%)	(abs.)	(%)
Exclusief witte vlekken						
AOC Groenhorst College	6	2,2%	13	4,2%	-	-
AT Scholen VO	3	3,1%	1	2,2%	0	0%
Alkwin Kollege	0	0%	-	-	1	0,6%
Amadeus Lyceum	1	0,3%	2	2,4%	1	0,3%
Anna van Ryn College	17	2,0%	15	3,4%	9	1,3%
Broeckland College	1	0,3%	13	3,7%	-	-
Centraal Coll. / Leidsche Rijn Coll.	43	4,5%	20	4,0%	7	1,3%
Chr. Gymnasium	0	0%	-	-	5	0,9%
College De Heemlanden	1	0,2%	6	3,8%	4	0,5%
De Passie	1	0,5%	3	4,9%	4	1,8%
Driestar College	2	0,7%	4	2,8%	1	0,5%
Gerrit Rietveld College	1	0,2%	4	2,2%	4	1,0%
Globe College	7	2,4%	20	5,4%	-	-
Herman Jordanlyceum	2	0,5%	-	-	6	1,6%
Het Nieuwe Lyceum	5	1,4%	-	-	17	3,0%
Het Schoonhovens College	0	0%	3	3,8%	0	0%
Kalsbeek College	1	0,1%	13	2,3%	4	0,6%
Kath. SGM De Breul	1	0,2%	2	1,7%	9	1,1%
Koningin Wilhelmina College	0	0%	1	1,6%	0	0%
Mgr. A. E. Rientjes Mavo	0	0%	9	3,1%	-	-
Minkema College	10	1,1%	15	2,8%	10	1,3%
Niftarlake College	3	0,6%	6	4,3%	5	0,9%
ORS Lek en Linge	0	0%	0	0%	1	0,8%
OSG Schoonoord	8	1,2%	17	3,7%	5	1,1%
Oosterlicht College	3	0,3%	11	1,7%	5	0,8%
RK SGM Cals College	3	0,2%	21	4,6%	7	0,6%
Reg. SGM Broklede	0	0%	-	-	14	1,6%
SGM Maarsbergen	2	1,2%	5	2,4%	-	-
SGM St. Bonifatius College	2	0,4%	-	-	8	0,8%
SGM VO Vrije Schoolond.	5	2,0%	4	4,9%	5	2,5%
SGM Willem de Zwijger	2	1,5%	0	0%	1	0,7%
Spectrum Coll. Vader Rijn / Trajectum Coll.	3	0,7%	18	6,7%	2	1,0%
St. Gregorius College	5	1,0%	5	3,5%	6	1,1%
Stg. Chr. VO Zuidoost-Utrecht	15	1,0%	16	3,6%	15	0,9%
Utrechts Stedelijk Gymnasium	1	0,4%	-	-	2	0,5%
Van Lodensteincollege	0	0%	3	2,7%	1	0,9%
Veenlanden College	2	0,3%	7	2,8%	2	0,3%
Wellantcollege	7	1,6%	25	5,1%	-	-
Werkpl. Kindergem. Sch.	2	0,5%	6	5,2%	12	1,9%
Totaal RMC Utrecht '10-'11	177	0,9%	305	3,6%	187	1,1%
Inclusief witte vlekken						
Prognose RMC Utrecht '10-'11		0,3%		2,5%		0,6%
Norm '14/'15		1,0%		4,0%		0,5%
Streefwaarde '14/'15		0,2%		1,5%		0,1%

Overzicht 2 – Nieuwe VSV-ers per mbo-instelling naar onderwijstype, 2010-2011
 Rood gemarkeerd zijn de VSV-percentages die nu nog niet voldoen aan de norm voor 2015
 Zie hoofdstuk 1.3 voor een nadere toelichting op de tabel.

	Nieuwe VSV-ers 2010-2011					
	Mbo-1		Mbo-2		Mbo-3/4	
	(abs.)	(%)	(abs.)	(%)	(abs.)	(%)
Exclusief witte vlekken						
AOC Groenhorst College	3	60,0%	3	13,0%	9	5,3%
Grafisch Lyceum Utrecht	4	100,0%	3	7,1%	35	5,8%
Hoornbeeck College	-	-	8	15,4%	7	3,5%
ID College	2	33,3%	12	6,8%	27	4,4%
Nimeto	-	-	5	9,8%	11	3,5%
Rijn IJssel	1	50,0%	5	7,9%	11	4,8%
ROC A12	-	-	6	15,0%	9	5,9%
ROC Amarantis	46	45,1%	132	16,5%	228	7,1%
ROC Midden Nederland	123	40,2%	315	16,4%	318	7,3%
ROC Nova College	-	-	11	36,7%	6	8,2%
ROC van Amsterdam	11	39,3%	51	16,3%	79	9,1%
Wellantcollege	25	67,6%	16	14,7%	21	5,3%
Zadkine	-	-	2	10,5%	7	7,6%
Totaal RMC Utrecht '10-'11	217	43,2%	597	15,6%	799	6,7%
Inclusief witte vlekken						
Prognose RMC Utrecht '10-'11		38,2%		14,6%		6,4%
Norm '14/'15		22,5%		10,0%		2,75%
Streefwaarde '14/'15		22,5%		10,0%		2,75%

Inleiding

Als onderlegger voor het nieuwe VSV-convenant 2012-2015 vraagt het ministerie om een regionale probleemanalyse (RPA). Voor deze analyse is een handreiking verschenen, waarin is aangegeven welke onderdelen in de analyse aan bod moeten komen. Nieuw voor het convenant zijn de norm- en streefwaarden voor de reductie van voortijdig schoolverlaten. Per onderwijstype zijn normen en streefwaarden geformuleerd. Uit de probleemanalyse moet blijken waar knelpunten zitten en op welke manier die knelpunten aangepakt kunnen worden.

In de regio Utrecht is veel bekend over de aard en omvang van de VSV-problematiek uit eigen cijfers, uit de eigen analyses van scholen en anderen en uit het onderzoek dat is gedaan in het kader van de Regiomonitor VSV Utrecht. Deze informatie dient als input voor de RPA.

De RPA is opgebouwd uit twee delen.

Deel 1 – Kwantitatieve analyse VSV-cijfers

Alle cijfers die het Ministerie van OCW vraagt om te analyseren, zoals weergegeven in de handreiking, worden berekend en geanalyseerd. Zowel VSV-cijfers van 2009-2010 als 2010-2011¹ worden meegenomen en er wordt een nadere analyse gemaakt van de redenen van uitval. Het Regiomonitor-onderzoek bij de ROC's ASA en Midden-Nederland heeft veel informatie opgeleverd over de probleemprofielen van zorgdeelnemers en uitvallers.

In de handreiking van het ministerie is aangegeven dat bepaalde punten extra aandacht moeten krijgen, met name de uitval in het mbo-3/4. Daarom wordt nader beschreven welke achtergronden de uitval daar heeft en met name welke studiegerelateerde problemen voorkomen. De nadere analyse richt zich specifiek ook op de uitval uit de bovenbouw havo/vwo, zoals door het ministerie aangegeven.

De kwantitatieve analyse van de VSV-cijfers, de aandachtspunten van het ministerie en de aandachtspunten van de regio zelf vormen de basis van voor de keuze van de thema's

Deel 2 - VSV-thema's: analyse, ontwikkelingen en aanbevelingen

In deel 2 van de analyse doen we eerst verslag van een expertmeeting over de invloed van ontwikkelingen op het voortijdig schoolverlaten. Op dit moment staan enkele belangrijke en ingrijpende ontwikkelingen in de steigers, die van invloed zullen zijn op de bestrijding van VSV. De belangrijkste zijn (mogelijke bezuinigingen in) het passend onderwijs, het actieplan VO en het actieplan MBO Focus op vakmanschap. Daarnaast spelen ook de transitie van de Jeugdzorg en de invoering van de Wet Werken naar Vermogen een rol. De ontwikkelingen grijpen in op de aspecten die ook voor het VSV-convenant van belang zijn. Om realistische afspraken te kunnen maken in het convenant moet worden geanticipeerd op de gevolgen van deze ontwikkelingen.

In het vervolg van deel 2 presenteren we de belangrijkste thema's voor de aanpak van VSV in de komende jaren. De huidige aanpak rondom VSV in Utrecht wordt geanalyseerd aan de hand van beschikbare evaluaties en beschrijvingen. Met vertegenwoordigers uit de praktijk is een expertmeeting georganiseerd en ingeschat wat er de afgelopen jaren reeds is gedaan om VSV te bestrijden en welke ideeën zij hebben om het VSV-beleid te verbeteren. In de expertmeeting zijn antwoorden gegeven op concrete vragen. Wat is er gedaan de afgelopen jaren? Wat heeft gewerkt en wat niet, op welke terreinen is verbetering noodzakelijk en hoe zijn deze verbeterin-

¹ De DUO-cijfers van 2010-2011 zijn voorlopige cijfers.

gen te realiseren? Met de uitkomsten van de expertmeetings en het onderzoek worden per thema aanbevelingen gedaan voor het VSV-beleid in de komende convenantperiode 2012-2015.

Deel 1

Kwantitatieve analyse VSV-cijfers

1.1 VSV RMC Utrecht versus norm- en streefwaarden

Nieuwe prestatienormen

In de vorige VSV-convenanten werden onderwijsinstellingen afgerekend op de gerealiseerde reductie van het aantal nieuwe VSV-ers. In de nieuwe VSV-convenanten is het van belang dat de percentages nieuwe VSV-ers per jaar voldoen aan een bepaalde norm. Daardoor wordt bij het beoordelen van onderwijsinstellingen nu meer recht gedaan aan krimpende en groeiende instellingen. De onderwijsinstelling ontvangt een prestatiesubsidie als aan de norm wordt voldaan.² Naast de prestatiesubsidie krijgt elke onderwijsinstelling die het VSV-convenant ondertekent een vast bedrag, dat bedoeld is om de VSV-aanpak binnen de eigen instelling in stand te houden.

Naast de normen formuleert het ministerie van OCW ook streefwaarden. Een streefwaarde geeft de ambitie weer die volgens het ministerie het uiteindelijke doel van het VSV-beleid bepaalt.

Het ministerie van OCW heeft normen en streefwaarden geformuleerd *per onderwijstype/niveau*. Op deze manier wordt recht gedaan aan de verschillen tussen sectoren en opleidingsniveaus en wordt een beter inzicht verkregen waar verbetering noodzakelijk is. De door het ministerie gebruikte indeling wordt in deze probleemanalyse aangehouden.

Verbeterde meetsystematiek brengt witte vlekken in beeld

Het ministerie werkt vanaf 2012-2013 met een vernieuwde meetsystematiek, waardoor een aantal groepen onterecht tellende VSV-ers ('witte vlekken') kunnen worden weggestreept uit de VSV-cijfers³. Het ministerie heeft in een handreiking haar verwachtingen weergegeven over de daling van de percentages nieuwe VSV-ers als gevolg van de nieuwe meetsystematiek, c.q. het effect van de witte vlekken. De verwachte daling is in overzicht 1a gepresenteerd en tevens is hier de uitwerking van de daling op de huidige VSV-percentages voor de RMC regio Utrecht uiteengezet.

2 Mbo-instellingen die niet aan de norm voldoen, komen *toch* in aanmerking voor prestatiesubsidie, mits een daling van minimaal 1%-punt is gerealiseerd (mbo-1 min. 2%-punt). Voor mbo-instellingen die wel aan de norm voldoen, maar in twee opeenvolgende jaren een stijgend VSV-percentage hebben, volgt *geen* prestatiesubsidie.

3 Het gaat om de volgende 'witte vlekken':

1. Jongeren die vanuit het regulier bekostigd onderwijs overstappen naar niet-bekostigd / particulier onderwijs;
2. Jongeren met vrijstelling leerplicht;
3. Jongeren met een mbo-1 diploma en een baan van minstens 12 uur hebben op de teldatum van 1 oktober;
4. Jongeren die op 1 oktober als VSV-er zijn geteld, maar in de daaropvolgende maanden oktober, november, december alsnog een startkwalificatie halen. Dit is een deel van de examendeelnemers die niet meer als VSV-er geteld wordt;
5. Jongeren die van het vmbo en mbo naar de politieschool of defensieopleidingen gaan;
6. Eerstejaars nieuwkomers, dit zijn buitenlandse jongeren die hier worden opgevangen. Scholen spreken van ISK-leerlingen, anderstaligen, asielzoekers of vreemdelingen.

Overzicht 1a⁴ – Nieuwe VSV-ers (%) Utrecht schooljaar 2010-2011

	Vo onder- bouw	Vmbo bovenbouw	Havo/vwo bovenbouw	Mbo-1	Mbo-2	Mbo-3/4
Oude meetsystematiek	0,9%	3,6%	1,1%	43,2%	15,6%	6,7%
Effect witte vlekken	-0,6%	-1,1%	-0,5%	-5,0%	-1,0%	-0,3%
Nieuwe meetsystematiek	0,3%	2,5%	0,6%	38,2%	14,6%	6,4%

Bron – VSV-Atlas convenantjaar 2010-2011 RMC Regio Utrecht (19).

In overzicht 1b worden de percentages nieuwe VSV-ers in Utrecht 2010-2011 op basis van de vernieuwde meetsystematiek vergeleken met de prestatienormen en streefwaarde van het ministerie. We hanteren hier de cijfers op basis van de nieuwe meetsystematiek, aangezien de prestatienormen en streefwaarde zijn ontwikkeld met de nieuwe meetsystematiek in het achterhoofd.

Overzicht 1b – Nieuwe VSV-ers (%), normen en -streefwaarden

	Vo onder- bouw	Vmbo bovenbouw	Havo/vwo bovenbouw	Mbo-1	Mbo-2	Mbo-3/4
Nieuwe meetsystematiek						
Utrecht '10-'11	0,3%	2,5%	0,6%	38,2%	14,6%	6,4%
Norm '12/'13	1,0%	4,0%	0,5%	32,5%	13,5%	4,25%
Norm '13/'14	1,0%	4,0%	0,5%	27,5%	11,5%	3,50%
Norm '14/'15	1,0%	4,0%	0,5%	22,5%	10,0%	2,75%
Streefwaarde '1zx4/'15	0,2%	1,5%	0,1%	22,5%	10,0%	2,75%

Let op! In onderstaande analyses is het verwachte VSV-reducerende effect van de vernieuwde meetsystematiek - de witte vlekken - meegenomen.

- De onderbouw van het voortgezet onderwijs voldoet aan de norm van de komende jaren. De streefwaarde is in het zicht, maar wordt nu nog net niet gehaald.
- De bovenbouw vmbo voldoet ook aan de normen. Om de streefwaarde te halen is nog extra inzet nodig, het huidige VSV-percentages van 2,5 procent zit ruim boven de streefwaarde van 1,5 procent.
- De bovenbouw havo/vwo voldoet net niet aan de norm (0,6% vs. 0,5%) en ruim niet aan de streefwaarde (0,6% vs. 0,1%).
- In het mbo worden geen van de normen gehaald. Daarbij worden de normen voor het mbo met het jaar strenger. De streefwaarden liggen nog heel ver uit het zicht. Op de hoogste niveaus van het mbo (3-4) is de grootste inzet vereist om de normen te halen.

In overzicht 1c is RMC Utrecht vergeleken met de gemiddelde regio en met de drie gekozen spiegelregio's Zuidoost-Brabant, Arnhem/Nijmegen en Twente. De cijfers per regio en van de gemiddelde regio zijn door het ministerie verstrekt in de handreiking voor het maken van de regionale probleemanalyse.

4 VO onderbouw is inclusief 3^e brugjaar, havo/vwo bovenbouw vanaf 3^e leerjaar.

Overzicht 1c – Nieuwe VSV-ers (%) schooljaar 2010-2011

	Vo onder- bouw	Vmbo bovenbouw	Havo/vwo bovenbouw	Mbo-1	Mbo-2	Mbo-3/4
Nieuwe meetsystematiek						
Utrecht	0,3%	2,5%	0,6%	38,2%	14,6%	6,4%
ZO-Brabant	0,1%	3,4%	0,4%	33,4%	13,5%	4,9%
Arnhem/Nijmegen	0,1%	1,3%	0,3%	33,7%	14,8%	5,3%
Twente	0,6%	0,9%	0,0%	27,4%	10,9%	3,1%
Gemiddelde regio	0,3%	1,7%	0,3%	32,6%	13,3%	4,6%

Bron – VSV-Atlas 2010-2011 RMC Regio's Utrecht (19) / Zuidoost-Brabant (37) / Arnhem/Nijmegen (14) / Twente (12).

De cijfers voor de regio Utrecht zijn negatiever dan die voor de gemiddelde regio in Nederland. Alleen in de onderbouw van het voortgezet onderwijs houdt het VSV-percentages gelijke tred met de gemiddelde regio. De prestaties zijn relatief vooral slecht in de bovenbouw vmbo (2,5% vs. 1,7%), bovenbouw havo/vwo (0,6% vs. 0,3%) en mbo-3/4 (6,4% vs. 4,6%). Voor deze drie onderwijstypen zijn de prestaties in Zuidoost-Brabant, Arnhem/Nijmegen en Twente beter, met uitzondering van bovenbouw vmbo in Zuidoost-Brabant. Vooral Twente scoort veel beter.

1.2 VSV-cijfers vo-scholen

Het vo in RMC Utrecht had 591 nieuwe VSV-ers in 2009-2010, dit aantal is gestegen tot 669 nieuwe VSV-ers in 2010-2011. In overzicht 2a is voor beide schooljaren weergegeven van welke vo-scholen de VSV-ers afkomstig zijn.

Overzicht 2a – Leerlingen & nieuwe VSV-ers 2009-2010 en 2010-2011 per vo-school⁵

	2009-2010		2010-2011	
	Aantal leerlingen	Nieuwe VSV-ers	Aantal leerlingen	Nieuwe VSV-ers
Centraal Coll. / Leidsche Rijn Coll.	2.063	47	1.967	70
Stg. Chr. VO Zuidoost-Utrecht	3.660	54	3.680	46
Anna van Ryn College	1.957	32	2.001	41
Minkema College	2.241	22	2.231	35
Wellantcollege	889	24	931	32
RK SGM Cals College	2.836	15	2.903	31
OSG Schoonoord	1.574	29	1.547	30
Globe College	689	30	659	27
Spectrum Coll. Vader Rijn / Trajectum Coll.	882	25	913	23
Het Nieuwe Lyceum	898	23	935	22
Werkpl. Kindergem. Sch.	1.160	9	1.179	20
Oosterlicht College	2.221	31	2.219	19
AOC Groenhorst College	586	11	588	19
Kalsbeek College	2.190	18	2.310	18
St. Gregorius College	1.197	10	1.188	16
Broeckland College	652	11	650	14
Niftarlake College	1.294	13	1.257	14
Reg. SGM Broklede	1.354	15	1.391	14
SGM VO Vrije Schoolond.	547	9	524	14
Kath. SGM De Breul	1.551	17	1.527	12
College De Heemlanden	1.606	12	1.544	11
Veenlanden College	1.522	8	1.546	11
SGM St. Bonifatius College	1.451	14	1.489	10
Gerrit Rietveld College	1.013	12	994	9
Mgr. A. E. Rientjes Mavo	556	9	597	9
De Passie	446	3	472	8
Herman Jordanlyceum	801	8	789	8
Driestar College	649	5	644	7
SGM Maarsbergen	358	9	372	7
Chr. Gymnasium	911	7	934	5
AT Scholen VO	198	7	216	4
Amadeus Lyceum	630	8	750	4
Van Lodensteincollege	425	1	415	4
Het Schoonhovens College	272	2	299	3
SGM Willem de Zwijger	288	1	306	3
Utrechts Stedelijk Gymnasium	639	3	670	3
Alkwin Kollege	214	1	198	1
Koningin Wilhelmina College	215	2	198	1
ORS Lek en Linge	325	3	297	1
Overige vo-instellingen (<150 dlms)	1.697	31	1.974	43
Totaal rmc Utrecht	44.657	591	45.304	669

Bron – VSV-Atlas convenantjaar 2009-2010 en 2010-2011 RMC Regio Utrecht (19)

⁵ Een vo-school is in de lijst opgenomen als deze minimaal 150 leerlingen heeft woonachtig in RMC Utrecht.

Let op!

Overzicht 2a geeft het aantal nieuwe VSV-ers per school voor twee leerjaren, zoals die door DUO (voorlopig) zijn vastgesteld. De cijfers houden nog geen rekening met de specifieke situatie van de individuele scholen, waarbij sommige scholen te maken hebben met zogenaamde witte vlekken, dat wil zeggen jongeren die onterecht als VSV-er worden aangemerkt. Tussen de scholen en RMC is hierover contact geweest om een en ander op te helderen.

RMC Utrecht kent een groot landschap van vo-scholen. De grootste concentraties nieuwe VSV-ers in absolute aantallen in 2010-2011 zijn te vinden op het Centraal College / Leidsche Rijn College (70), Christelijk VO Zuidoost-Utrecht (46) en Anna van Ryn College (41).

In de overzichten 2b en 2c zijn de percentages nieuwe VSV-ers per vo-school weergegeven voor de drie onderwijstypen die het ministerie onderscheidt in het vo, respectievelijk voor 2009-2010 en 2010-2011. In beide overzichten zijn de normen en streefwaarden geplaatst. De cijfers per vo-school zijn exclusief het verwachte effect van de witte vlekken, de normen en streefwaarden inclusief dat effect.

Overzicht 2b – Nieuwe VSV-ers per vo-school naar onderwijstype, 2009-2010

	Nieuwe VSV-ers 2009-2010					
	Vo onderbouw (abs.) (%)		Vmbo bovenbouw* (abs.) (%)		Havo/vwo bovenbouw (abs.) (%)	
Exclusief witte vlekken						
AOC Groenhorst College	2	0,8%	9	2,7%	-	-
AT Scholen VO	3	2,9%	4	11,8%	0	0%
Alkwin Kollege	0	0%	-	-	1	0,7%
Amadeus Lyceum	3	1,1%	1	1,2%	4	1,5%
Anna van Ryn College	16	1,8%	12	3,0%	4	0,6%
Breckland College	1	0,3%	10	3,1%	-	-
Centraal Coll. / Leidsche Rijn Coll.	27	2,7%	14	2,5%	6	1,2%
Chr. Gymnasium	2	0,5%	-	-	5	0,9%
College De Heemlanden	3	0,6%	4	2,4%	5	0,5%
De Passie	0	0%	2	3,8%	1	0,4%
Driestar College	0	0%	5	3,1%	0	0%
Gerrit Rietveld College	1	0,3%	5	2,8%	6	1,4%
Globe College	5	1,8%	25	6,0%	-	-
Herman Jordanlyceum	1	0,2%	-	-	7	1,9%
Het Nieuwe Lyceum	3	0,9%	-	-	20	3,5%
Het Schoonhovens College	0	0%	2	3,0%	-	0%
Kalsbeek College	3	0,3%	11	2,0%	4	0,6%
Kath. SGM De Breul	1	0,2%	7	6,9%	9	1,0%
Koningin Wilhelmina College	1	1,3%	1	1,4%	0	0%
Mgr. A. E. Rientjes Mavo	2	0,8%	7	2,3%	-	-
Minkema College	4	0,4%	11	2,2%	7	0,9%
Niftarlake College	0	0%	5	3,3%	8	1,3%
ORS Lek en Linge	0	0%	3	4,1%	0	0%
OSG Schoonoord	7	1,0%	15	3,3%	7	1,6%
Oosterlicht College	9	1,0%	16	2,5%	6	0,9%
RK SGM Cals College	4	0,3%	6	1,4%	5	0,5%
Reg. SGM Broklede	1	0,2%	-	-	14	1,6%
SGM Maarsbergen	1	0,6%	8	4,0%	-	-
SGM St. Bonifatius College	2	0,4%	-	-	12	1,2%
SGM VO Vrije Schoolond.	0	0%	4	8,5%	5	2,2%
SGM Willem de Zwijger	0	0%	0	0%	1	0,7%
Spectrum Coll. Vader Rijn / Trajectum Coll.	4	1,0%	18	6,4%	3	1,6%
St. Gregorius College	1	0,2%	0	0%	9	1,6%
Stg. Chr. VO Zuidoost-Utrecht	10	0,7%	16	3,2%	28	1,6%
Utrechts Stedelijk Gymnasium	1	0,4%	-	-	2	0,5%
Van Lodensteincollege	0	0%	1	0,9%	0	0%
Veenlanden College	1	0,2%	3	1,3%	4	0,6%
Wellantcollege	5	1,1%	19	4,2%	-	-
Werkpl. Kindergem. Sch.	1	0,2%	4	4,2%	4	0,7%
Totaal rmc Utrecht '09-'10	134	0,7%	261	3,1%	196	1,1%
Inclusief witte vlekken						
Prognose rmc Utrecht '09-'10		0,1%		2,0%		0,6%
Norm '12/'13		1,0%		4,0%		0,5%
Norm '13/'14		1,0%		4,0%		0,5%
Norm '14/'15		1,0%		4,0%		0,5%
Streefwaarde '14/'15		0,2%		1,5%		0,1%

Bron – VSV-Atlas convenantjaar 2009-2010 RMC Regio Utrecht (19)

* vmbo bovenbouw is inclusief vm2 (3-4 bb-lw)

Overzicht 2c – Nieuwe VSV-ers per vo-school naar onderwijstype, 2010-2011

	Nieuwe VSV-ers 2010-2011					
	Vo onderbouw (abs.) (%)		Vmbo bovenbouw* (abs.) (%)		Havo/vwo bovenbouw (abs.) (%)	
Exclusief witte vlekken						
AOC Groenhorst College	6	2,2%	13	4,2%	-	-
AT Scholen VO	3	3,1%	1	2,2%	0	0%
Alkwin Kollege	0	0%	-	-	1	0,6%
Amadeus Lyceum	1	0,3%	2	2,4%	1	0,3%
Anna van Ryn College	17	2,0%	15	3,4%	9	1,3%
Broeckland College	1	0,3%	13	3,7%	-	-
Centraal Coll. / Leidsche Rijn Coll.	43	4,5%	20	4,0%	7	1,3%
Chr. Gymnasium	0	0%	-	-	5	0,9%
College De Heemlanden	1	0,2%	6	3,8%	4	0,5%
De Passie	1	0,5%	3	4,9%	4	1,8%
Driestar College	2	0,7%	4	2,8%	1	0,5%
Gerrit Rietveld College	1	0,2%	4	2,2%	4	1,0%
Globe College	7	2,4%	20	5,4%	-	-
Herman Jordanlyceum	2	0,5%	-	-	6	1,6%
Het Nieuwe Lyceum	5	1,4%	-	-	17	3,0%
Het Schoonhovens College	0	0%	3	3,8%	0	0%
Kalsbeek College	1	0,1%	13	2,3%	4	0,6%
Kath. SGM De Breul	1	0,2%	2	1,7%	9	1,1%
Koningin Wilhelmina College	0	0%	1	1,6%	0	0%
Mgr. A. E. Rientjes Mavo	0	0%	9	3,1%	-	-
Minkema College	10	1,1%	15	2,8%	10	1,3%
Niftarlake College	3	0,6%	6	4,3%	5	0,9%
ORS Lek en Linge	0	0%	0	0%	1	0,8%
OSG Schoonoord	8	1,2%	17	3,7%	5	1,1%
Oosterlicht College	3	0,3%	11	1,7%	5	0,8%
RK SGM Cals College	3	0,2%	21	4,6%	7	0,6%
Reg. SGM Broklede	0	0%	-	-	14	1,6%
SGM Maarsbergen	2	1,2%	5	2,4%	-	-
SGM St. Bonifatius College	2	0,4%	-	-	8	0,8%
SGM VO Vrije Schoolond.	5	2,0%	4	4,9%	5	2,5%
SGM Willem de Zwijger	2	1,5%	0	0%	1	0,7%
Spectrum Coll. Vader Rijn / Trajectum Coll.	3	0,7%	18	6,7%	2	1,0%
St. Gregorius College	5	1,0%	5	3,5%	6	1,1%
Stg. Chr. VO Zuidoost-Utrecht	15	1,0%	16	3,6%	15	0,9%
Utrechts Stedelijk Gymnasium	1	0,4%	-	-	2	0,5%
Van Lodensteincollege	0	0%	3	2,7%	1	0,9%
Veenlanden College	2	0,3%	7	2,8%	2	0,3%
Wellantcollege	7	1,6%	25	5,1%	-	-
Werkpl. Kindergem. Sch.	2	0,5%	6	5,2%	12	1,9%
Totaal rmc Utrecht '10-'11	177	0,9%	305	3,6%	187	1,1%
Inclusief witte vlekken						
Prognose rmc Utrecht '10-'11		0,3%		2,5%		0,6%
Norm '12/'13		1,0%		4,0%		0,5%
Norm '13/'14		1,0%		4,0%		0,5%
Norm '14/'15		1,0%		4,0%		0,5%
Streefwaarde '14/'15		0,2%		1,5%		0,1%

Bron – VSV-Atlas convenantjaar 2010-2011 RMC Regio Utrecht (19)

* vmbo bovenbouw is inclusief vm2 (3-4 bb-lw)

Let op! Het effect van de witte vlekken op de VSV-cijfers per vo-school kan sterk uiteenlopen. Onderstaande conclusies moeten dus met enige voorzichtigheid worden benaderd.

In de onderbouw vo voldoen de meeste vo-scholen in 2010-2011 aan de norm, rekening houdend met het verwachte effect van de witte vlekken. Zes scholen voldoen niet aan de norm, te weten AOC Groenhorst College, AT Scholen VO, Anna van Ryn College, Centraal College / Leidsche Rijn College, Globe College en SGM VO Vrije Schoolonderwijs.

Ook in de bovenbouw van het vmbo voldoen de meeste vo-scholen aan de door het ministerie gestelde norm. Met inbegrip van de witte vlekken voldoen alleen de drie scholen Globe College, Spectrum College Vader Rijn / Trajectum College en Werkplaats Kindergemeenschap niet aan de norm.

In de bovenbouw havo / vwo is het probleem groter. Zelfs met inbegrip van het effect van de witte vlekken voldoen twaalf vo-scholen niet aan de norm. Dit zijn het Anna van Ryn College, Centraal College / Leidsche Rijn College, De Passie, Herman Jordanlyceum, Het Nieuwe Lyceum, Katholieke SGM De Breul, Minkema College, OSG Schoonoord, Reg. SGM Brokledede, SGM VO Vrije Schoolonderwijs, St. Gregorius College en Werkplaats Kindergemeenschap.

1.3 VSV-cijfers mbo-instellingen

Het aantal nieuwe VSV-ers in het Utrechtse mbo is gedaald van 1.643 in 2009-2010 naar 1.613 in 2010-2011. In overzicht 3a is voor beide schooljaren weergegeven van welke mbo-instellingen de nieuwe VSV-ers afkomstig zijn.

Overzicht 3a geeft het aantal nieuwe VSV-ers per instelling voor twee leerjaren, zoals die door DUO (voorlopig) zijn vastgesteld. De cijfers houden nog geen rekening met de specifieke situatie van de individuele instellingen, waarbij sommige instellingen te maken hebben met zogenaamde witte vlekken, dat wil zeggen jongeren die onterecht als VSV-er worden aangemerkt.

Overzicht 3a – Deelnemers & nieuwe VSV-ers 2009-2010 en 2010-2011 per mbo-instelling⁶

	2009-2010		2010-2011	
	Aantal mbo-deelnemers	Nieuwe VSV-ers	Aantal mbo-deelnemers	Nieuwe VSV-ers
ROC Midden Nederland	6.759	731	6.601	756
ROC Amarantis ⁷	4.201	421	4.118	406
ROC van Amsterdam	1.232	187	1.210	141
Wellantcollege	562	54	540	62
Grafisch Lyceum Utrecht	637	31	650	42
ID College	736	51	801	41
Rijn IJssel	331	16	295	17
ROC Nova College	104	9	103	17
Nimeto	358	20	367	16
ROC A12	216	21	192	15
Hoornbeeck College	247	10	252	15
AOC Groenhorst College	194	7	199	15
Zadkine	123	7	114	9
Overige mbo-instellingen (<100 dlrs)	786	78	779	61
Totaal Utrecht	16.486	1.643	16.221	1.613

Bron – VSV-Atlas convenantjaar 2009-2010 en 2010-2011 RMC Regio Utrecht (19)

Het merendeel van de nieuwe VSV-ers is afkomstig van ROC Midden Nederland en ROC Amarantis, dit zijn ook de mbo-instellingen met de meeste deelnemers uit regio Utrecht. In 2010-2011 omvatten deze twee ROC's gezamenlijk 1.162 of 72 procent van de 1.613 nieuwe VSV-ers in RMC Utrecht. Overige omvangrijke concentraties nieuwe VSV-ers zijn afkomstig van ROC van Amsterdam (141), Wellantcollege (62), Grafisch Lyceum Utrecht (42) en ID College (41).

In de overzichten 3b en 3c is het aantal nieuwe VSV-ers per instelling verder uitgesplitst naar de drie niveaus die het ministerie onderscheidt in haar prestatienormen, respectievelijk voor 2009-2010 en 2010-2011. In beide overzichten zijn de normen en streefwaarden geplaatst. De

6 Een mbo-instelling is in de lijst opgenomen als deze minimaal 100 deelnemers heeft woonachtig in RMC Utrecht.

7 ROC Amarantis omvat meerdere locaties binnen en buiten de regio Utrecht. In de regio Utrecht heeft ROC ASA, gevestigd in de gemeente Utrecht, veruit de meeste deelnemers afkomstig uit de regio. Later in deze rapportage spreken we over ROC ASA en doelen dan op die school in Utrecht als (nu nog) onderdeel van Amarantis.

cijfers per mbo-instelling zijn exclusief het verwachte effect van de witte vlekken, de normen en streefwaarden inclusief dat effect.

Overzicht 3b – Nieuwe VSV-ers per mbo-instelling naar onderwijstype, 2009-2010

	Nieuwe VSV-ers 2009-2010					
	Mbo-1		Mbo-2		Mbo-3/4	
	(abs.)	(%)	(abs.)	(%)	(abs.)	(%)
Exclusief witte vlekken						
AOC Groenhorst College	-	-	0	0%	7	4,0%
Grafisch Lyceum Utrecht	1	33,3%	4	10,0%	26	4,4%
Hoornbeeck College	2	100,0%	4	8,0%	4	2,1%
ID College	2	100,0%	27	13,2%	22	4,2%
Nimeto	-	-	3	6,5%	17	5,4%
Rijn IJssel	-	-	3	4,8%	13	4,8%
ROC A12	-	-	11	20,0%	10	6,3%
ROC Amarantis	33	37,9%	142	18,0%	246	7,4%
ROC Midden Nederland	135	40,9%	355	16,9%	241	5,6%
ROC Nova College	-	-	6	16,2%	3	4,5%
ROC van Amsterdam	9	37,5%	79	24,5%	99	11,2%
Wellantcollege	15	53,6%	20	16,1%	19	4,6%
Zadkine	-	-	4	14,3%	2	2,1%
Totaal rmc Utrecht '09-'10	207	41,2%	696	17,1%	740	6,2%
Inclusief witte vlekken						
Prognose rmc Utrecht '09-'10		36,2%		16,1%		5,9%
Norm '12/'13		32,5%		13,5%		4,25%
Norm '13/'14		27,5%		11,5%		3,50%
Norm '14/'15		22,5%		10,0%		2,75%
Streefwaarde '14/'15		22,5%		10,0%		2,75%

Bron – VSV-Atlas convenantjaar 2009-2010 RMC Regio Utrecht (19)

Overzicht 3c – Nieuwe VSV-ers per mbo-instelling naar onderwijstype, 2010-2011

	Nieuwe VSV-ers 2010-2011					
	Mbo-1		Mbo-2		Mbo-3/4	
	(abs.)	(%)	(abs.)	(%)	(abs.)	(%)
Exclusief witte vlekken						
AOC Groenhorst College	3	60,0%	3	13,0%	9	5,3%
Grafisch Lyceum Utrecht	4	100,0%	3	7,1%	35	5,8%
Hoornbeeck College	-	-	8	15,4%	7	3,5%
ID College	2	33,3%	12	6,8%	27	4,4%
Nimeto	-	-	5	9,8%	11	3,5%
Rijn IJssel	1	50,0%	5	7,9%	11	4,8%
ROC A12	-	-	6	15,0%	9	5,9%
ROC Amarantis	46	45,1%	132	16,5%	228	7,1%
ROC Midden Nederland	123	40,2%	315	16,4%	318	7,3%
ROC Nova College	-	-	11	36,7%	6	8,2%
ROC van Amsterdam	11	39,3%	51	16,3%	79	9,1%
Wellantcollege	25	67,6%	16	14,7%	21	5,3%
Zadkine	-	-	2	10,5%	7	7,6%
Totaal rmc Utrecht '10-'11	217	43,2%	597	15,6%	799	6,7%
Inclusief witte vlekken						
Prognose rmc Utrecht '10-'11		38,2%		14,6%		6,4%
Norm '12/'13		32,5%		13,5%		4,25%
Norm '13/'14		27,5%		11,5%		3,50%
Norm '14/'15		22,5%		10,0%		2,75%
Streefwaarde '14/'15		22,5%		10,0%		2,75%

Bron – VSV-Atlas convenantjaar 2010-2011 RMC Regio Utrecht (19)

Het mbo in RMC Utrecht zit nog ver af van de normen en streefwaarden die het ministerie heeft gesteld. De twee ROC's met de meeste nieuwe VSV-ers, ROC Midden Nederland en ROC Amarantis, presteren slechter ten opzichte van het gemiddelde binnen de regio Utrecht. Beide ROC's moeten nog grote stappen maken in het terugdringen van het aantal nieuwe VSV-ers om de normen te halen. Van de overige relevante concentraties VSV-ers valt met name ROC van Amsterdam op. Haar 51 nieuwe VSV-ers op mbo-2 (woonachtig in RMC Utrecht) en 79 op mbo-3/4 vormen VSV-percentages van respectievelijk 16,3 en 9,1. Deze percentages liggen met name voor mbo-3/4 ver boven het gemiddelde in de regio, en liggen nog veel verder af van de normen en streefwaarden. Gezien de omvangrijke groep VSV-ers verdient ROC van Amsterdam, samen met Amarantis en Midden Nederland, specifieke aandacht in het VSV-beleid.

Let op! Het effect van de witte vlekken op de VSV-cijfers per mbo-instelling kan sterk uiteenlopen.

De VSV-cijfers kunnen een vertekend beeld geven. Met zowel ROC Amarantis als Midden Nederland is hier contact over geweest. In de komende jaren zullen de officiële VSV-cijfers van DUO een steeds scherper beeld geven van het werkelijke aantal nieuwe VSV-ers. Tot die tijd zal de interpretatie en verklaring/nuancering van de VSV-cijfers door de onderwijsinstellingen van groot belang zijn.

1.4 VSV-cijfers naar opleidingskenmerken

1.4.1 Opleidingstype en -niveau

Het totaal aantal van 2.282 nieuwe VSV-ers in RMC Utrecht in het schooljaar 2010-2011 is in overzicht 4a uitgesplitst naar diverse onderwijstypen en -niveaus.

Overzicht 4a – Nieuwe VSV-ers 2010-2011: naar onderwijstypen/-niveau

	Aantal deelnemers	Nieuwe VSV-ers 2010-2011	
		(abs.)	(%)
VO Utrecht	45.304	669	1,5%
• brug 1-2	16.997	126	0,7%
• lwoo 1-2	1.800	48	2,7%
• brug 3	475	3	0,6%
• lwoo 3-4_bb-lw	1.086	55	5,1%
• lwoo 3-4_kb-lw	462	20	4,3%
• lwoo 3-4_tl-gl	102	4	3,9%
• vmbo 3-4_bb-lw	911	45	4,9%
• vmbo 3-4_kb-lw	1.777	58	3,3%
• vmbo 3-4_tl-gl	4.069	119	2,9%
• havo 3-5	7.391	93	1,3%
• vwo 3-6	10.147	94	0,9%
• vm2 3-4_bb-lw	87	4	4,6%
MBO Utrecht	16.221	1.613	9,9%
• Bol 1	237	102	43,0%
• Bol 2	2.275	333	14,6%
• Bol 3	2.792	202	7,2%
• Bol 4	7.494	511	6,8%
• Bbl 1	265	115	43,4%
• Bbl 2	1.553	264	17,0%
• Bbl 3	1.211	65	5,4%
• Bbl 4	394	21	5,3%
RMC Utrecht totaal	61.525	2.282	3,7%

Bron – VSV-Atlas convenantjaar 2010-2011 RMC Regio 19 Utrecht

De meeste nieuwe VSV-ers zijn te vinden in het mbo, namelijk 1.613 of 71 procent van de 2.282. Vanuit de bol zijn in totaal 1.148 VSV-ers afkomstig, waarvan 511 van niveau 4. Uit de bbl komen 465 VSV-ers, vooral van niveau 2 (264).

Het voortgezet onderwijs is in 2010-2011 goed voor 669 nieuwe VSV-ers. Uit de bovenbouw van het vmbo komen 305 nieuwe VSV-ers, uit de bovenbouw havo/vwo 187 VSV-ers en uit de onderbouw van het vo 177 VSV-ers.

1.4.2 VSV in het mbo naar leerjaar

In overzicht 4b zijn de VSV-cijfers in het eerste verblijfsjaar opgenomen van de - voor de RMC-regio Utrecht - relevante mbo-instellingen⁸.

Overzicht 4b – VSV in het eerste verblijfsjaar van het mbo

2010-2011 (voorlopige cijfers)	Midden NL	Amarantis	Wellant	Graf.Lyc.U	Nimeto
Verblijfsjaar 1 mbo					
• Aantal deelnemers	3.259	3.972	1.011	444	305
• Nieuwe vdv-ers (abs.)	329	317	124	17	19
• Nieuwe VSV-ers (%)	10,1%	8,0%	12,3%	3,8%	6,2%
Tot 18 jaar					
• Aantal deelnemers	1.361	1.859	501	203	127
• Nieuwe VSV-ers (abs.)	49	63	19	2	0
• Nieuwe VSV-ers (%)	3,6%	3,4%	3,8%	1,0%	0,0%
18 jaar en ouder					
• Aantal deelnemers	1.898	2.113	510	241	178
• Nieuwe VSV-ers (abs.)	280	254	105	15	19
• Nieuwe VSV-ers (%)	14,8%	12,0%	20,6%	6,2%	10,7%

* Leeftijd is gemeten op het eind van de meetperiode (1 okt. 2011).

** Cijfers hebben betrekking op alle deelnemers van de instellingen en niet alleen zij die wonen in RMC Utrecht.

Het VSV-percentage in het eerste verblijfsjaar is hoog voor de groep van 18 jaar en ouder. Bij het Wellantcollege valt zelfs 1 op de 5 startende deelnemers uit in het eerste leerjaar.

Omdat de VSV-percentages vooral voor de groep 18 jaar en ouder zo hoog uitvallen, heeft het ministerie de VSV-cijfers voor de overige leerjaren alleen voor deze groep opgesteld. Overzicht 4c laat dit zien voor de relevante mbo-instellingen⁹ in RMC Utrecht, afgezet tegen het landelijk gemiddelde.

8 Omdat alleen een beeld van de gehele instelling kan worden gegeven, bevat het overzicht alleen die instellingen waarvan een substantieel deel van haar deelnemers woonachtig is in RMC Utrecht.

9 Een relevante instelling is een instelling waarvan een substantieel deel van haar deelnemers woonachtig is in RMC Utrecht..

Overzicht 4c – Percentage nieuwe VSV-ers (18jr. en ouder) naar leerjaar

2010-2011 (voorlopige cijfers)	Leerjaar 1	Leerjaar 2	Leerjaar 3	Leerjaar 4
ROC Midden Nederland	14,8%	15,0%	10,8%	8,9%
ROC Amarantis	12,0%	11,1%	10,3%	10,0%
Gemiddelde alle ROC's	13,2%	10,7%	8,2%	6,1%
Wellantcollege	20,6%	11,5%	9,1%	6,8%
Gemiddelde alle AOC's	13,9%	8,6%	6,3%	4,6%
Grafisch Lyceum Utrecht	6,2%	7,0%	5,2%	4,7%
Nimeto	10,7%	6,3%	3,7%	2,4%
Gemiddelde alle vakinstellingen	8,6%	8,0%	5,6%	3,2%

* Dit overzicht heeft betrekking op deelnemers die op het eind van de meetperiode (1 okt. 2011) 18 jaar of ouder waren.

** Dit overzicht heeft betrekking op alle deelnemers van de betreffende instellingen en niet alleen die uit RMC Utrecht.

De landelijke trend dat het VSV-percentage scherp afneemt naarmate de deelnemers langer in de studie verblijven, zien we goed terug bij Wellantcollege en Nimeto. Wellantcollege valt op door haar hoge percentage VSV-ers van 18 jaar en ouder, in alle leerjaren. Zeker in het eerste leerjaar is het VSV-percentage veel hoger dan overige AOC's.

Opvallend bij ROC Midden Nederland is het grote percentage VSV-ers in het tweede verblijfsjaar (15%), zelfs nog iets hoger dan in het eerste verblijfsjaar (14,8%). De VSV-percentages zijn hoger dan het landelijk gemiddelde.

Ook bij het Grafisch Lyceum Utrecht zien we een relatief hoog percentage VSV-ers in het tweede verblijfsjaar, ten opzichte van de percentages in overige verblijfsjaren. De gemiddelde vakinstelling in Nederland heeft beduidend lagere VSV-percentages dan de gemiddelde ROC. Grafisch Lyceum Utrecht presteert nog eens beter dan de gemiddelde vakinstelling, met uitzondering van VSV in het vierde verblijfsjaar.

Bij ROC Amarantis verschillen de VSV-percentages in de vier verblijfsjaren niet veel. In het eerste verblijfsjaar zijn er minder VSV-ers ten opzichte van het landelijke beeld, in het derde en vierde leerjaar juist meer.

1.5 VSV-cijfers naar achtergrondkenmerken

RMC regio Utrecht heeft relatief meer VSV-ers dan de gemiddelde regio, zo werd duidelijk in hoofdstuk 1. Mogelijk geven bepaalde achtergrondkenmerken van de deelnemers hiervoor een verklaring. We onderzoeken in dit hoofdstuk of er verschillen te vinden zijn in de deelnemersopbouw van RMC Utrecht in vergelijking met Nederland als geheel. In de overzichten 5a tot en met 5d worden de VSV-cijfers van Utrecht en Nederland naar vier achtergrondkenmerken uitgesplitst¹⁰.

Overzicht 5a – Nieuwe VSV-ers 2010-2011 naar geslacht

	Utrecht		Nederland	
Deelnemers	61.525		1.317.662	
- Man	31.255	(51%)	670.058	(51%)
- Vrouw	30.270	(49%)	647.604	(49%)
Nieuwe VSV-ers '10-'11 (abs.)	2.282		38.568	
- Man	1.402	(61%)	22.921	(59%)
- Vrouw	880	(39%)	15.647	(41%)
Nieuwe VSV-ers '10-'11 (%)			2,9%	
- Man			3,4%	
- Vrouw			2,4%	

Bron – VSV-Atlas convenantjaar 2010-2011 RMC Regio Utrecht (19)

Overzicht 5b – Nieuwe VSV-ers 2010-2011 naar leeftijd

	Utrecht		Nederland	
Deelnemers	61.525		1.317.662	
- t/m 15 jaar	25.297	(41%)	517.311	(39%)
- 16 - 17 jaar	17.312	(28%)	364.848	(28%)
- 18 - 20 jaar	15.556	(25%)	351.529	(27%)
- 21 - 22 jaar	3.360	(5%)	83.974	(6%)
Nieuwe VSV-ers '10-'11 (abs.)	2.282		38.568	
- t/m 15 jaar	163	(7%)	1.239	(3%)
- 16 - 17 jaar	399	(17%)	5.809	(15%)
- 18 - 20 jaar	1.376	(60%)	25.152	(65%)
- 21 - 22 jaar	344	(15%)	6.368	(17%)
Nieuwe VSV-ers '10-'11 (%)	3,7%		2,9%	
- t/m 15 jaar	0,6%		0,2%	
- 16 - 17 jaar	2,3%		1,6%	
- 18 - 20 jaar	8,8%		7,2%	
- 21 - 22 jaar	10,2%		7,6%	

Bron – VSV-Atlas convenantjaar 2010-2011 RMC Regio Utrecht (19)

¹⁰ Er wordt hier alleen gekeken naar de verschillen in deelnemersopbouw! In directe zin wordt geen vergelijking getrokken tussen regionale en landelijke VSV-percentages. Regionale cijfers zijn niet zonder meer vergelijkbaar met landelijke cijfers, omdat een andere afbakening van deelnemers en VSV-ers wordt aangehouden. De examendeelnemers, de overige niet voor bekostiging aangemelde deelnemers, de vavo deelnemers en de bijschattingen zoals toegepast op de landelijke cijfers spelen geen rol bij het berekenen van de nieuwe VSV-ers op regioniveau.

Overzicht 5c – Nieuwe VSV-ers 2010-2011 naar etniciteit

	Utrecht		Nederland	
Deelnemers	61.525		1.317.662	
- Autochtoon	46.212	(75%)	1.023.532	(78%)
- Westers allochtoon	3.488	(6%)	78.549	(6%)
- Niet-westers allochtoon	11.741	(19%)	212.423	(16%)
- Onbekend	84	(0%)	3.158	(0%)
Nieuwe VSV-ers '10-'11 (abs.)	2.282		38.568	
- Autochtoon	1.372	(60%)	23.548	(61%)
- Westers allochtoon	158	(7%)	3.032	(8%)
- Niet-westers allochtoon	731	(32%)	10.838	(28%)
- Onbekend	21	(1%)	1.150	(3%)
Nieuwe VSV-ers '10-'11 (%)	3,7%		2,9%	
- Autochtoon	3,0%		2,3%	
- Westers allochtoon	4,5%		3,9%	
- Niet-westers allochtoon	6,2%		5,1%	
- Onbekend	25,0%		36,4%	

Bron – VSV-Atlas convenantjaar 2010-2011 RMC Regio Utrecht (19)

Overzicht 5d – Nieuwe VSV-ers 2010-2011 naar armoedeprobleemcumulatiegebied (APC)

	Utrecht		Nederland	
Deelnemers	61.525		1.317.662	
- Niet woonachtig in APC	55.071	(90%)	1.129.612	(86%)
- Wel woonachtig in APC	6.454	(10%)	188.050	(14%)
Nieuwe VSV-ers '10-'11 (abs.)	2.282		38.568	
- Niet woonachtig in APC	1.845	(81%)	28.636	(74%)
- Wel woonachtig in APC	437	(19%)	9.932	(26%)
Nieuwe VSV-ers '10-'11 (%)	3,7%		2,9%	
- Niet woonachtig in APC	3,4%		2,5%	
- Wel woonachtig in APC	6,8%		5,3%	

Bron – VSV-Atlas convenantjaar 2010-2011 RMC Regio Utrecht (19)

Zowel voor Nederland als geheel als voor de RMC regio Utrecht geldt dat het percentage nieuwe VSV-ers relatief hoog is onder mannen, 18-plussers, allochtonen en deelnemers uit armoede-probleemcumulatiegebieden (APC). Kijkend naar de deelnemersopbouw van RMC Utrecht valt het volgende op:

- Geslacht → in Utrecht even veel mannen als Nederland (51%);
- Leeftijd → in Utrecht minder 18-plussers dan in Nederland (31% vs. 33%);
- Etniciteit → in Utrecht meer niet-westers allochtonen dan in Nederland (19% vs. 16%);
- APC-gebied → in Utrecht minder deelnemers uit APC-gebieden dan in Nederland (10% vs. 14%).

Deze achtergrondkenmerken maken niet duidelijk waarom het percentage VSV-ers in RMC Utrecht hoger is dan in de gemiddelde regio. Weliswaar zijn meer vo-leerlingen en mbo-deelnemers van niet-westers allochtone afkomst, maar daar staat tegenover dat Utrecht relatief minder 18-plussers en leerlingen / deelnemers uit APC-gebieden heeft.

1.6 Overgang vo-mbo: ongediplomeerde uitstroom en doorstroomuitval

VSV in het voortgezet onderwijs in Utrecht voldoet (bijna) aan de norm van het ministerie. Dat wil niet zeggen dat het voortgezet onderwijs weinig problemen heeft. Onder de oppervlakte doen zich problemen voor die in eerste instantie op basis van de VSV-cijfers onzichtbaar zijn. De ongediplomeerde uitstroom is namelijk omvangrijk. Voor de RMC regio Utrecht is de omvang van de ongediplomeerde uitstroom uit de bovenbouw van vmbo, havo en vwo onderzocht, zie overzicht 6a.

Overzicht 6a – Ongediplomeerde uitstroom bovenbouw vmbo, havo, vwo in RMC Utrecht, 2010-2011

	aantal deelnemers 1 okt. 2010	ongediplomeerde uitstroom (abs.)	ongediplomeerde uitstroom (%)
Vmbo bb lwoo	1.652	121	7,3%
Vmbo bb regulier	6.688	289	4,3%
Vmbo bovenbouw totaal	8.340	410	4,9%
Havo bovenbouw	7.414	662	8,9%
Vwo bovenbouw	10.520	754	7,2%

Bron – DUO-gegevens RMC Utrecht, bewerking KBA

In de bovenbouw van het vmbo stroomt bijna 5 procent van de deelnemers ongediplomeerd uit, in de havo bijna 9 procent en in het vwo iets meer dan 7 procent.

1.6.1 Ongediplomeerde uitstroom vmbo

Van de 8.340 deelnemers bovenbouw vmbo op 1 oktober 2010 volgen 4.228 deelnemers een jaar later nog steeds dit onderwijs. Dat betekent dat 4.112 deelnemers zijn uitgestroomd, 3.702 met een diploma en 410 zonder diploma. In overzicht 6b is van deze 410 ongediplomeerde uitstromers uit de bovenbouw vmbo weergegeven waar in het onderwijs zij op 1 oktober 2011 verblijven¹¹.

¹¹ Ook een deel van de *gediplomeerde* vmbo-ers wordt VSV-er. In het schooljaar 2010-2011 blijkt het te gaan om 188 VSV-ers, 45 uit de lwoo en 143 uit het reguliere vmbo. Van de ongediplomeerde uitstroom vmbo bovenbouw worden er 63 VSV-er, zie overzicht 6b. In totaal bedraagt het aantal nieuwe VSV-ers 2010-2011 dus 251 (188+63). De officiële DUO-cijfers geven 305 nieuwe VSV-ers weer voor de bovenbouw vmbo. Op dit moment is niet duidelijk wat de oorzaak is van deze discrepantie.

Overzicht 6b – Ongediplomeerde uitstroom 2010-2011 RMC Utrecht; bovenbouw vmbo

situatie 1 okt. 2011	lwoo 3-4	vmbo 3-4	totaal	totaal (%)
praktijkonderwijs	3	-	3	0,7%
(V)SO	10	42	52	12,7%
lwoo 1-2	-	2	2	0,5%
brug 1-2(-3)	-	3	3	0,7%
havo 3-5	-	7	7	1,7%
vm2 (vmbo 3-4 + mbo 1-2)	3	1	4	1,0%
vo uitbesteding aan vavo (16 jr. en ouder)	-	37	37	9,0%
vavo	-	2	2	0,5%
mbo-1	49	63	112	27,3%
mbo-2	29	61	90	22,0%
mbo-3	2	23	25	6,1%
mbo-4	1	9	10	2,4%
VSV	24	39	63	15,4%
Ongedipl. uitstroom 2010-2011	121	289	410	100%

Bron – DUO-gegevens RMC Utrecht, bewerking KBA

Ongeveer de helft van de ongediplomeerde uitstromers uit de bovenbouw vmbo vervolgt haar weg op niveau 1 of 2 van het mbo, nog eens 8,5 procent op mbo-3 of mbo-4. Eén op de acht komt terecht in het (voortgezet) speciaal onderwijs en één op de tien gaat door in het vavo. Ruim 15 procent wordt VSV-er.

1.6.2 Ongediplomeerde uitstroom havo

In overzicht 6c is van de 662 ongediplomeerde uitstromers 2010-2011 uit de bovenbouw havo hun onderwijssituatie op 1 oktober 2011 weergegeven.

Overzicht 6c – Ongediplomeerde uitstroom 2010-2011 RMC Utrecht; bovenbouw havo

situatie 1 okt. 2011	Absoluut	Percentage
(V)SO	10	1,5%
vmbo 3-4	122	18,4%
vwo 3-6	26	3,9%
vo uitbesteding aan vavo (16 jr. en ouder)	109	16,5%
vavo	57	8,6%
mbo-1	1	0,2%
mbo-2	12	1,8%
mbo-3	41	6,2%
mbo-4	192	29,0%
hoger onderwijs	5	0,8%
VSV	87	13,1%
Ongediplomeerde uitstroom 2010-2011	662	100%

Bron – DUO-gegevens RMC Utrecht, bewerking KBA

De meeste ongediplomeerde uitstromers uit de bovenbouw van de havo (37%) vervolgen hun weg in het mbo, met name op niveau 4 (29%). Ongeveer 1 op de 4 uitstromers vervolgt zijn weg

in de vavo en bijna 1 op de 5 stroomt af naar de bovenbouw van het vmbo. Circa 13 procent is VSV-er. Kleine groepjes stromen uit naar het speciaal onderwijs, vwo en het hoger onderwijs.

1.6.3 Ongediplomeerde uitstroom vwo

In overzicht 6d is van de 754 ongediplomeerde uitstromers 2010-2011 uit de bovenbouw vwo hun onderwijssituatie op 1 oktober 2011 weergegeven.

Overzicht 6d – Ongediplomeerde uitstroom 2010-2011 RMC Utrecht; bovenbouw vwo

situatie 1 okt. 2011	Absoluut	Percentage
(V)SO	4	0,5%
brug 1-2(-3)	3	0,4%
havo 3-5	461	61,1%
vo uitbesteding aan vavo (16 jr. en ouder)	114	15,1%
vavo	43	5,7%
mbo-3	2	0,3%
mbo-4	8	1,1%
hoger onderwijs	19	2,5%
VSV	100	13,3%
Ongediplomeerde uitstroom 2010-2011	754	100%

Bron – DUO-gegevens RMC Utrecht, bewerking KBA

Meer dan 60 procent van de ongediplomeerde uitstromers uit de bovenbouw van het vwo stroomt af naar de havo. Een goede 20 procent gaat door in de vavo en ruim 13 procent blijkt VSV-er te zijn. Een klein groepje vervolgt zijn weg in het hoger onderwijs en een enkeling gaat naar het speciaal onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs (niveau 3 of 4).

1.6.4 Doorstroomuitval

In overzicht 6e is de doorstroomuitval mbo weergegeven. Het bevat de deelnemers, VSV-ers en percentage VSV per vo-school dat binnen een jaar na inschrijving op het mbo is uitgevallen in 2010-2011. Het overzicht is weergegeven voor de grootste vo-scholen in RMC Utrecht met minimaal 150 deelnemers. Gegevens over het Christelijk Gymnasium en het Utrechts Stedelijk Gymnasium zijn om onbekende reden niet opgenomen in de cijfers Doorstroomuitval van het ministerie en kon dus in overzicht 6c ook niet worden weergegeven.

Overzicht 6e – Doorstroomuitval vanuit vo in eerste jaar op mbo, 2010-2011 in RMC Utrecht

Vo-school	Deelnemers	VSV-ers	VSV-ers (%)
Centraal Coll. / Leidsche Rijn Coll.	341	29	8,5%
Stg. Chr. VO Zuidoost-Utrecht	260	19	7,3%
Anna van Ryn College	185	11	5,9%
Minkema College	241	12	5,0%
Wellantcollege	1.892	155	8,2%
RK SGM Cals College	220	21	9,5%
OSG Schoonoord	223	14	6,3%
Globe College	139	7	5,0%
Spectrum Coll. Vader Rijn / Trajectum Coll.	158	19	12,0%
Het Nieuwe Lyceum	14	1	7,1%
Werkpl. Kindergem. Sch.	35	3	8,6%
Oosterlicht College	306	21	6,9%
AOC Groenhorst College	553	45	8,1%
Kalsbeek College	338	20	5,9%
St. Gregorius College	56	5	8,9%
Broeckland College	154	10	6,5%
Niftarlake College	66	1	1,5%
Reg. SGM Broklede	16	1	6,3%
SGM VO Vrije Schoolond.	101	8	7,9%
Kath. SGM De Breul	41	7	17,1%
College De Heemlanden	69	5	7,2%
Veenlanden College	160	7	4,4%
SGM St. Bonifatius College	7	-	-
Gerrit Rietveld College	79	5	6,3%
Mgr. A. E. Rientjes Mavo	109	5	4,6%
De Passie	21	-	-
Herman Jordanlyceum	3	1	33,3%
Driestar College	519	13	2,5%
SGM Maarsbergen	132	7	5,3%
Chr. Gymnasium	n.b.	n.b.	n.b.
AT Scholen VO	185	12	6,5%
Amadeus Lyceum	25	2	8,0%
Van Lodensteincollege	620	30	4,8%
Het Schoonhovens College	122	8	6,6%
SGM Willem de Zwijger	76	3	3,9%
Utrechts Stedelijk Gymnasium	n.b.	n.b.	n.b.
Alkwin Kollege	18	-	-
Koningin Wilhelmina College	185	9	4,9%
ORS Lek en Linge	199	12	6,0%

Bron – Ministerie van OCW

In absolute aantallen zijn de meeste VSV-ers in het eerste leerjaar van het mbo afkomstig van Wellantcollege (155), AOC Groenhorst College (45), Van Lodensteincollege (30), Leidsche Rijn College (29), RK SGM Cals College (21), Oosterlicht College (21), Kalsbeek College (20) en Stg. Chr. VO Zuidoost-Utrecht (19).

In relatieve zin presteren drie vo-scholen relatief ruim slechter dan de overige vo-scholen in de regio Utrecht. Relatief veel doorstromers naar het mbo afkomstig van deze vo-scholen verlaten al in het eerste jaar de mbo-instelling en worden VSV-er. Het gaat om het Herman Jordanlyceum (33,3%), de Kath. SGM De Breul (17,1%) en het Trajectum College (12,0%). Bij de eerste twee scholen gaat het maar om hele kleine aantallen, bij Herman Jordanlyceum zelfs maar om 1 VSV-er.

1.7 Uitvalredenen en probleempromfielen in het mbo

1.7.1 Uitvalredenen

In overzichten 7a en 7b zijn de uitvalredenen van VSV-ers weergegeven, respectievelijk voor ROC Midden Nederland en ROC ASA. De uitvalredenen met een administratieve achtergrond (gaat niet om uitvallers, maar bijvoorbeeld om deelnemers die als extraneus verder gaan) zijn niet meegeteld.

Overzicht 7a – Uitvalredenen ROC Midden Nederland van VSV-ers uit 2010-2011

Uitvalreden	Aantal	%
Persoonsgebonden (geen invloed instelling)	41	8%
Persoonsgebonden (mogelijke maatregelen opvang door instelling)	179	34%
Instellingsgebonden	28	5%
Studie- en beroepskeuzegebonden	118	22%
Arbeidsmarkt- en (externe) gebonden	62	12%
Zonder diploma, maar wel afgesproken resultaat bereikt	18	3%
Onbekend / overig	87	16%
Totaal	n = 533	100%

Bron – NenR van DUO en match met Noise van ROC Midden Nederland

Overzicht 7b – Uitvalredenen ROC ASA van VSV-ers uit 2010-2011

Uitvalreden	Aantal	%
Persoonsgebonden (geen invloed instelling)	105	31%
Persoonsgebonden (mogelijke maatregelen opvang door instelling)	4	1%
Instellingsgebonden	40	12%
Studie- en beroepskeuzegebonden	152	45%
Arbeidsmarkt- en (externe) gebonden	9	3%
Gediplomeerd / afgesproken resultaat bereikt	21	6%
Overige redenen	10	3%
Totaal	n = 341	100%

Bron – MEMO Kwantitatieve analyse ROC ASA Utrecht (ROC ASA, 20 april 2012)

Bij ROC Midden Nederland vormen persoonsgebonden factoren - waar de instelling geen directe invloed op heeft, maar wel maatregelen voor kan nemen in bijvoorbeeld opvang - de grootste oorzaak van uitval (34%). De achterliggende oorzaken zijn niet helder, de belangrijkste twee redenen zijn 'persoonlijke omstandigheden' (9%) en 'persoonlijk functioneren' (7%). Als tweede volgen de studie- en beroepskeuzegebonden factoren als belangrijkste uitvalredenen (22%). De deelnemer heeft belangstelling voor een andere opleiding / beroep (11%) of heeft een verkeerde opleiding gekozen (7%).

Bij ROC ASA wordt bijna de helft van de uitval veroorzaakt door een foutieve studie- of beroepskeuze. In meer dan 30 procent van de gevallen zijn persoonsgebonden factoren de oorzaak.

1.7.2 Probleemprofielen in het mbo¹²

Omdat de uitvalredenen niet altijd een volledig beeld schetsen, is in de Regiomonitor VSV Utrecht bij zowel ROC Midden Nederland als ROC ASA onderzoek gedaan naar de achterliggende problemen van (een steekproef van de) uitvallers en deelnemers in de tweedelijnszorg¹³. Van de steekproef zijn leerling-dossiers doorgelicht om de gehele problematiek in beeld te krijgen. Vervolgens zijn 'probleemprofielen' opgesteld. KBA heeft een methodiek ontwikkeld waarmee elke individuele student in één profiel wordt ingedeeld. De profielen zijn hiërarchisch geordend, het profiel 'gedragsproblematiek' gaat boven 'persoonlijke problematiek', dat weer boven 'problemen in de studiehouding / -vaardigheden' gaat et cetera. Het resultaat voor ROC Midden Nederland en ROC ASA is in de overzichten 7c en 7d weergegeven. Daarbij moet worden opgemerkt dat het bij ROC Midden Nederland gaat om uitvallers en zorgdeelnemers en bij ROC ASA alleen om zorgdeelnemers. De cijfers voor ROC Midden Nederland geven een completer beeld en zijn beter te vergelijken met de uitvalredenen, zoals door het ROC zelf geregistreerd. De cijfers voor ROC ASA hebben alleen betrekking op de zorgdeelnemers en kunnen daarom niet zonder meer worden vergeleken met de geregistreerde uitvalredenen.

Overzicht 7c – Probleemprofielen van zorgdeelnemers en uitvallers ROC Midden Nederland

Profiel	Niv. 1	Niv. 2	Niv. 3	Niv. 4	Totaal
Gedragsproblematiek	48%	28%	31%	20%	27%
Persoonlijke problematiek	4%	12%	17%	10%	12%
Problemen met studievaardigheden/studiehouding	15%	11%	9%	15%	12%
Problemen met opleidingsniveau	7%	10%	4%	6%	7%
Loopbaanproblematiek	26%	38%	39%	49%	41%
Totaal alle profielen (excl. Onbekend/overige) (N)	n = 27	n = 172	n = 70	n = 156	n = 425

Bron – Regiomonitor Utrecht VSV. Uitvallers en zorgdeelnemers van ROC Midden Nederland (KBA, 27 juni 2011)

Het onderzoek naar de probleemprofielen bij ROC Midden Nederland bevestigt in grote lijn dat er twee hoofdgroepen van uitvallers zijn, namelijk met persoonsgebonden problemen en met studiegerelateerde problemen. In de profielen Gedragsproblematiek en Persoonlijke problematiek zijn vooral de meervoudige, complexe problemen vervat, bijna altijd ook in combinatie met studiegerelateerde problemen.

Meer dan een kwart van de zorgdeelnemers en uitvallers kampt met gedragsproblematiek. Gedragsproblematiek is relatief het belangrijkste profiel onder zorgdeelnemers op niveau 1; bijna de helft van hen heeft te maken met gedragsproblemen. Circa 60 procent van alle zorgdeelnemers en uitvallers op ROC Midden Nederland heeft te maken met studiegerelateerde problemen, dat wil zeggen problemen met studievaardigheden/-houding, met het opleidingsniveau of loopbaanproblematiek. Op elk niveau vormt studiegerelateerde problemen een zeer belangrijke categorie, maar nog het meest op niveau 4 (circa 70%).

12 Voor meer informatie, zie de publicaties "Uitvallers en zorgdeelnemers van ROC Midden Nederland" (KBA, 2011) en "Uitvallers en zorgdeelnemers van ROC ASA Utrecht" (KBA, 2011) uit de Regiomonitor Utrecht Voortijdig schoolverlaten.

13 Tweedelijnszorg wil zeggen: extra begeleiding of ondersteuning, aanvullende of vervangende programma's, hulpverlening of schoolmaatschappelijk werk, studiekeuzeprogramma's of -oriëntatie, ambulante begeleiding door derden etc. Onder uitvallers wordt verstaan de uitstroom zonder startkwalificatie. Een uitvaller is derhalve nog geen VSV-er.

Zoals aangegeven hebben de profielgegevens van ROC ASA alleen betrekking op zorgdeelnemers. We zien dan ook een ander beeld, namelijk een oververtegenwoordiging van deelnemers met zware problematiek (gedrags- en persoonlijke problematiek).

Overzicht 7d – Probleemprofielen van zorgdeelnemers ROC ASA naar niveau

Profiel	Niv. 1	Niv. 2	Niv. 3	Niv. 4	Totaal
Gedragsproblematiek	33%	38%	59%	44%	45%
Persoonlijke problematiek	0%	22%	22%	23%	22%
Problemen met studievaardigheden/studiehouding	44%	26%	12%	17%	19%
Problemen met opleidingsniveau	11%	6%	3%	4%	5%
Loopbaanproblematiek	11%	8%	3%	12%	9%
Totaal alle profielen (excl. Onbekend/overige) (N)	n = 9	n = 142	n = 90	n = 190	n = 431

Bron – Regiomonitor Utrecht VSV. Uitvallers en zorgdeelnemers van ROC ASA Utrecht (KBA, 27 oktober 2011)

Gedragsproblematiek komt bij 45 procent van de zorgdeelnemers van ROC ASA voor. Studiegerelateerde problemen vormen voor ongeveer een derde van de zorgdeelnemers van ROC ASA het probleemprofiel.

1.7.3 Studiegerelateerde problemen nader bekeken

Een belangrijk deel van de problematiek van zorgdeelnemers en van uitvallers is gerelateerd aan de studie, zoals we in de vorige paragraaf maar ook uit andere onderzoeken weten. De personen met het profiel gedragsproblematiek of persoonlijke problematiek uit de vorige paragraaf hebben vaak aanvullende studiegerelateerde problemen.

Studiegerelateerde problematiek is een vrij breed verschijnsel waar diverse categorieën problemen onder te schikken zijn. Het dossieronderzoek bij ROC Midden Nederland en ROC ASA schept meer duidelijkheid in de type problemen. Van alle zorgdeelnemers in de steekproef met een studiegerelateerd probleem is in de overzichten 7e en 7f achtereenvolgens voor ROC Midden Nederland en ROC ASA weergegeven om welk type problemen het gaat.

Overzicht 7e – Uitsplitsing studiegerelateerde problemen van zorgdeelnemers ROC Midden Nederland

Type studiegerelateerd probleem	Aantal in steekproef	Percentage
studie/beroepskeuze	305	75%
absenteïsme	65	16%
loopbaan	65	16%
capaciteiten	44	11%
motivatie	31	8%
studievaardigheden	29	7%
concentratie	23	6%
taalproblemen	15	4%
leerproblemen	12	3%
rekenproblemen	12	3%
tempo	7	2%
NT2	5	1%
Totaal	n = 404	*

* Telt niet op tot 100%; studenten kunnen meerdere studiegerelateerde problemen hebben

Overzicht 7f - Uitsplitsing studiegerelateerde problemen van zorgdeelnemers ROC ASA

Type studiegerelateerd probleem	Aantal in steekproef	Percentage
loopbaan/studiekeuze problemen	292	62%
verzuim/spijbelt veel	180	38%
motivatieproblemen	122	26%
andere specifieke problemen in leer/studiehouding	57	12%
concentratieproblemen	45	10%
andere specifieke niveauproblemen	26	6%
dyslexie	24	5%
problemen met capaciteiten	20	4%
problemen met plannen	19	4%
taalproblemen	17	4%
problemen met (opleidings)niveau algemeen	17	4%
leerproblemen	16	3%
problemen met samenwerken	11	2%
huiswerk niet in orde	10	2%
problemen in leer/studiehouding algemeen	7	1%
rekenproblemen	7	1%
nooit op tijd werk af (tempo)	6	1%
weinig doorzettingsvermogen	6	1%
NT2	6	1%
onzelfstandig	4	1%
onnauwkeurig werken (door snelheid)	4	1%
problemen met zoeken, gebruiken, lezen of verwerken van info	4	1%
dyscalculie	4	1%
NLD	2	0%
Totaal	n = 469	*

* Telt niet op tot 100%; studenten kunnen meerdere studiegerelateerde problemen hebben

In het dossieronderzoek is bij beide ROC's een verkeerde studie- of beroepskeuze de belangrijkste oorzaak van uitval.¹⁴ Voor een omvangrijk deel gaat uitval gepaard met verzuim en/of motivatieproblemen. In mindere mate speelt het niveau van het onderwijs of de vaardigheden van de deelnemer een rol bij uitval.

¹⁴ Bij de uitvalredenen is dit bij ROC ASA ook het geval. Bij ROC Midden Nederland zijn de persoonsgebonden factoren de belangrijkste reden van uitval, vergelijk paragraaf 1.7.1.

1.8 Regionale witte vlekken VSV

Witte vlekken zijn bepaalde groepen jongeren die tot op heden (VSV-cijfers over 2010-2011) meetellen als VSV-ers, terwijl ze dat eigenlijk niet zijn. Met de vernieuwde systematiek brengt het ministerie vanaf 2012-2013 een aantal van dit soort witte vlekken in beeld. Het gaat primair om de volgende groepen.

Witte vlekken	Te vinden in:
Jongeren die vanuit het regulier bekostigd onderwijs overstappen naar niet-bekostigd / particulier onderwijs	vooral vo bovenbouw
Jongeren met vrijstelling leerplicht (incl. jongeren in Medisch Kinderdagverblijf en zij die in buitenland onderwijs volgen)	vooral vo
Jongeren die van het vmbo en mbo naar de politieschool of defensieopleidingen gaan	verspreid vmbo, mbo
Eerstejaars nieuwkomers, dit zijn buitenlandse jongeren die hier worden opgevangen. Scholen spreken van ISK-leerlingen, anderstaligen, asielzoekers of vreemdelingen	vooral vo onderbouw
Jongeren met een mbo-1 diploma en een baan van minstens 12 uur hebben op de teldatum van 1 oktober	alleen mbo-1

Op basis van diverse onderzoeken heeft het ministerie een landelijke schatting gemaakt van de jaarlijkse reductie in het aantal nieuwe VSV-ers. In hoofdstuk 1 (overzicht 1a) is deze schatting reeds gegeven. In overzicht 8a is deze landelijke schatting overgenomen en doorberekend naar absolute aantallen voor de regio. De totale afname door het in beeld brengen van de witte vlekken zou volgens de schatting van het ministerie in RMC Utrecht ongeveer 400 bedragen op een totaal van 2.282 nieuwe VSV-ers.

Overzicht 8a - Afname VSV in RMC Utrecht door nieuwe meetsystematiek

	Vo ob	Vmbo bb	Havo/ vwo bb	Mbo-1	Mbo-2	Mbo-3/4	Totaal
Aantal deelnemers '10-'11	19.272	8.494	17.538	502	3.828	11.891	
Aantal VSV-ers '10-'11	177	305	187	217	597	799	
Schatting ministerie	-0,6%	-1,1%	-0,5%	-5%	-1%	-0,3%	
Afname VSV in abs. aantallen	115	95	90	25	40	35	400

Het ministerie vraagt van elke RMC regio om een eigen schatting van de witte vlekken te maken. Helaas kunnen de witte vlekken in RMC Utrecht op dit moment nog niet volledig in beeld gebracht worden met regionale cijfers. Weliswaar zijn er gegevens voorhanden, bijvoorbeeld voor subregio Utrecht Zuid Oost en stad Utrecht, maar dit zijn geen sluitende gegevens voor de hele RMC regio. Het extrapoleren van de beschikbare gegevens naar de gehele regio wordt op dit moment niet wenselijk geacht, omdat de beschikbare gegevens betrekking hebben op specifieke gebieden in relatie met het aantal en/of type VSV-ers. Stad Utrecht heeft te maken met grotestedenproblematiek en daarmee relatief hoge VSV-cijfers. Subregio Utrecht Zuid Oost

omvat een groot jeugddetentiecentrum dat de VSV-cijfers bevuilt, en relatief veel villa's en daarmee een groter aandeel jongeren in het particulier onderwijs.

Daarnaast is er onduidelijkheid over cijfers van de VSV-ers vmbo bovenbouw die in deze probleemanalyse zijn onderzocht in hoofdstuk 6. Het onderzoek is gebaseerd op gegevens uit BRON die de gemeente heeft opgevraagd bij DUO. Ook daar is een voorlopig onverklaarde discrepantie ontdekt tussen de 300 VSV-ers van het ministerie en de 250 VSV-ers die zelf zijn ontdekt.

Hoewel nu geen regionale inschatting wordt gemaakt van het effect van de witte vlekken, wordt nader onderzoek naar de witte vlekken wel aanbevolen.

Deel 2

Terugblik VSV-aanpak afgelopen periode

2.1 Inleiding

Met de middelen die in de periode 2008-2011 bestemd voor VSV-aanpak en Plusvoorzieningen en met eigen middelen zijn diverse maatregelen uitgevoerd om voortijdig schoolverlaten terug te dringen. Tijdens de convenantperiode 2008-2011 is frequent overleg geweest tussen de betrokkenen, met als primaire partijen Leerplicht/RMC, Samenwerkingsverband VO, ROC ASA en ROC Midden Nederland. Er zijn diverse voortgangsverslagen, tussenrapportage en evaluaties geschreven. Tevens is de Regiomonitor VSV Utrecht in het leven geroepen.

De Regiomonitor VSV Utrecht is een instrument om de aanpak van het voortijdig schoolverlaten te monitoren en evalueren, alsook de plusvoorziening de Utrechtse School. In de monitor worden gegevens verzameld van vele duizenden jongeren in het voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs in de RMC regio Utrecht.¹⁵ Met die gegevens is het mogelijk de schoolloopbaan van jongeren te volgen en de effectiviteit van maatregelen te meten. De monitor is in 2009 opgestart en volledig operationeel.

In het kader van de Regiomonitor VSV zijn onderzoeken gedaan naar onder meer de volgende doelgroepen / beleidsmaatregelen rapportages:

1) Plusvoorziening de Utrechtse School, 2) trajectbegeleiding RMC subregio Utrecht-Zuid, 3) uitvallers en zorgdeelnemers van ROC Midden Nederland, 4) uitvallers en zorgdeelnemers van ROC ASA Utrecht, 5) Schoolmaatschappelijk werk ROC Midden Nederland, 6) project Leerplicht in het MBO en 7) zorgleerlingen in het voortgezet onderwijs.

Voor de jaren 2011 en 2012 is het onderzoeksprogramma voor de regio Utrecht voortgezet met de onderdelen: monitoring Utrechtse School – vervolgmetingen zorgstructuur ROC's – onderzoek en nulmeting zij-instromers mbo – verkenning uitstromers zonder startkwalificatie (18+) – nulmeting zorgdeelnemers in het vo.

Dit hoofdstuk geeft een inzicht in de belangrijkste huidige VSV-maatregelen. Wat houden deze maatregelen in, wat zijn de effecten en wat zijn verbeterpunten? Het overzicht is niet uitputtend, omdat alle scholen ook bezig zijn met generieke verbeteringen van het onderwijs en de zorg/begeleiding. We onderscheiden twee groepen van maatregelen. Maatregelen die vo en mbo samen uitvoeren en maatregelen in het mbo (met name ROC ASA en ROC Midden Nederland).

¹⁵ In de Regiomonitor VSV Utrecht is ook de RMC regio Eem & Vallei betrokken. Deelnemers woonachtig in deze RMC regio worden ook gemonitord.

2.2 VSV-maatregelen vo – mbo

Aanmelding in beeld (AiB) / Intergrip

Het project AiB is in de kern een monitorsysteem: examenleerlingen van het vmbo worden gecontroleerd of zij zich in hebben geschreven voor een vervolgopleiding. Leerlingen die zich niet voor 1 april hebben ingeschreven worden gemonitord met behulp van de applicatie Intergrip.

Effecten / verbeterpunten

Systeem werkt goed en met alle betrokken partijen is een samenwerkingsovereenkomst gesloten in 2011-2012. Uitbreiding van AiB met optie Warme Overdracht is gerealiseerd (zie volgende).

Warme overdracht

Gericht op risicoleerlingen - bekend in de zorgstructuur - die extra aandacht nodig hebben in de overdracht vo-mbo. Gestart in april 2010 door Samenwerkingsverband VO Utrecht & Vechts-treek, ROC Midden Nederland en ROC ASA. Warme overdracht richt zich op:

1. Leerlingen die bekend zijn in de zorgstructuur van het voortgezet onderwijs en risico lopen bij de overstap naar het mbo.
2. Leerlingen uit het praktijkonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs.
3. Leerlingen die zich op 1 april nog niet aangemeld hebben voor een vervolgopleiding en voor wie volgens de school extra begeleiding wenselijk is.
4. Leerlingen die de opleiding vmbo-tl of havo zonder diploma afsluiten en specifieke aandacht vragen bij de overstap naar het mbo.

Het aanmelden en volgen van de jongeren gebeurt met AiB. Bij de aanmelding via applicatie Intergrip is de optie ingebouwd om warme overdracht aan te vragen door vmbo-decanen.

Effecten / verbeterpunten

Knelpunten liggen door tijdsdruk en logistiek vooral bij uitvoering door ROC's. Voor toekomst is borging van warme overdracht in staand beleid van ROC's noodzakelijk.

Doorlopende leer- en loopbaanlijnen vmbo-mbo

Er zijn onder meer Doe-dagen op ROC Midden-Nederland georganiseerd in samenwerking met Broeckland, Minkema en Wellant. Rond de overstap vmbo-mbo wordt aandacht geschonken aan loopbaanbegeleiding.

Effecten / verbeterpunten

Workshops zijn georganiseerd voor 100 intakers en loopbaanbegeleiders, plus informatiemateriaal is voor hen beschikbaar gesteld. Scholingsmodule voor intakers en loopbaanbegeleiders is zeer succesvol uitgevoerd.

Plusvoorziening: De Utrechtse School

Op 1 augustus 2009 is de Utrechtse School van start gegaan. De Utrechtse School is een plusvoorziening voor overbelaste leerlingen (vmbo of mbo/AKA) die, door een stapeling van problemen, tijdelijk of voor een langere periode niet in het reguliere onderwijs terecht kunnen. Zij worden intensief begeleid. Toelating geschiedt uitsluitend via het Schakel Loket. De Utrechtse School wordt gemonitord en geëvalueerd met de Regiomonitor VSV. Dat heeft een aantal rapportages opgeleverd.¹⁶ Daaruit komen de volgende aandachtspunten.

Effecten / verbeterpunten

De procedure van signalering, aanmelding, verwijzing en toelating verloopt in het voortgezet onderwijs goed.

Specifieke aandachtspunten voor de toekomst zijn onder meer de leerlingen met problematiek uit het havo en vwo, voor wie er nu niet altijd een passend alternatief bestaat.

De procedure van signalering, aanmelding, verwijzing en toelating verloopt in het mbo niet goed. Het Schakel Loket heeft geen duidelijke positie in de zorgstructuur binnen het mbo. Het onderwijsaanbod van de Utrechtse School omvat voor het mbo alleen het niveau 1 en is daarmee niet geschikt om overbelasten van met name mbo 3-4 op te vangen.

Het rendement van de Utrechtse School in termen van herplaatsing en/of diplomering is op basis van meting bij het eerste cohort deelnemers positief. Aandachtspunt is het vervolgsucces van leerlingen die naar het reguliere mbo doorstromen.

¹⁶ KBA Nijmegen (2010). "Regiomonitor Utrecht VSV. Monitoring Utrechtse School: De deelnemers".
KBA Nijmegen (volgt in 2012). "Regiomonitor Utrecht VSV. Utrechtse School: de tweede meting".
KBA Nijmegen (2012). "Resultaten en ontwikkelingen van de Utrechtse School".

2.3 VSV-maatregelen mbo

Verzuimbeleid / uitval in beeld

Ontwikkeling protocollen en systemen in 2008-2009. Doorontwikkeling in 2010-2011. Bij ROC ASA per domein een verzuimcoördinator aangesteld. Plus uitrol en verdere implementatie van real-time verzuimregistratie (EduArte). Bij ROC Midden Nederland ook nieuw registratiesysteem voor aan- en afwezigheid (AAR) plus uitbreiding van aanpak verzuim met project 'Verzuim in BPV'.

Effecten / verbeterpunten

Inzet verzuimcoördinatoren leidt tot effectief lik-op-stuk-beleid. Verzuimbeleid kan beter. Verbeterpunt: uniforme hantering van procedures en sturing van docenten. Contact tussen ROC ASA en leerlingzaken bij uitschrijving van een deelnemer moet strakker: contact al vóór uitschrijving. Wordt opgenomen in procedure DDV.

Bij ROC Midden Nederland verliep de invoering van het nieuwe registratiesysteem AAR moeizaam.

Tussen beide ROC's en Leerplicht/RMC zijn afspraken gemaakt dat alle (dreigende) uitschrijvingen tot 18 jaar en alle uitschrijvingen zonder startkwalificatie tot 23 jaar maandelijks worden geanalyseerd. Ook verzuimmeldingen worden maandelijks geanalyseerd.

Zorg- en begeleidingstructuur ROC Midden Nederland: verdere professionalisering via Studie- en Loopbaancentrum SLC

Bij het SLC kunnen deelnemers terecht voor 1) [hulp bij leerproblemen](#), 2) [studeren met een handicap](#), 3) [loopbaanbegeleiding](#) en 4) [schoolmaatschappelijk werk](#). Met behulp van de VSV-middelen zijn in de loop der jaren diverse projecten opgestart die voor een groter aanbod van het SLC en een verdere professionalisering van het SLC hebben geleid.

Effecten / verbeterpunten

SLC loopt goed en wordt continue doorontwikkeld. Om beter te kunnen oordelen hoeveel en welke inzet nodig is, is meer kennis nodig over de problematiek. Daarom zijn deelnemers SLC gemonitord in de Regiomonitor VSV in twee deelonderzoeken. De eerste had tot doel om inzicht te krijgen in de schoolloopbanen en persoonskenmerken van cursisten die het ROC hebben verlaten zonder startkwalificatie. Het tweede deelonderzoek had tot doel om de aard en zwaarte van de problematiek waarmee cursisten te maken in kaart te brengen. Speciale aandacht ging uit naar overbelasten. Voor uitkomsten van de twee deelonderzoeken wordt verwezen naar de rapportage.¹⁷

Bij SLC is het programma Heroriëntatie en Herplaatsing vast onderdeel van aanbod SLC geworden en wordt vanaf 2012 uit eigen middelen gefinancierd. Exitprocedures zijn verbeterd. Project Leersucces is gestart in 2010-2011. Met het project wordt extra leerondersteuning (huiswerkklassen en individuele begeleiding) geboden aan deelnemers in opleidingen / afdelingen met hoge uitvalpercentages. 350 deelnemers in 12 opleidingen/afdelingen hebben extra ondersteuning gehad in jaar 1 van het project.

17 Zie KBA Nijmegen (2011). "Regiomonitor Utrecht VSV: Uitvallers en zorgdeelnemers van ROC Midden Nederland".

Zorg- en begeleidingstructuur ROC ASA: verdere professionalisering via Deelnemers Dienst Verlening DDV

Aanbod bestond in periode 2006-2009 uit 3 hoofdvormen van begeleiding/zorg: 1) trajectbegeleiding, 2) Pitstop en Pitstop Topgear als Reboundvoorziening voor overbelasten op niveau 1 en 2 met als doel een doorstart in de opleiding te realiseren, 3) overige leerlingenzorg. Met de VSV-middelen zijn diverse projecten opgestart om de zorg- en begeleidingstructuur te verbeteren. Telkens is de koppeling met DDV gemaakt, waardoor de professionalisering van DDV met de jaren een feit is geworden.

Effecten / verbeterpunten

In 2010-2011 zijn 625 deelnemers aangemeld, een stijging t.o.v. 2009-2010 (419). Nauwe samenwerking met 2 schoolmaatschappelijk werksters. Samenwerking met opleidingsteams wordt in 2011-2012 geïntensiveerd. Bij ASA is per team een docent aangesteld met als extra taak 'loopbaancoach'. De loopbaancoach heeft een vast contactpersoon bij DDV. Benodigde vervolgstappen in project 'loopbaancoach' worden i.c.m. 'zorg in en om de school' genomen. Ook de deelnemers van het DDV zijn gevolgd in de Regiomonitor VSV. Voor de uitkomsten van het onderzoek naar de schoolloopbanen en persoonskenmerken van uitgestroomde cursisten zonder startkwalificatie en naar de aard en zwaarte van de problematiek van deze deelnemers wordt verwezen naar de rapportage.¹⁸

Zorg in en om de school Zios (alle mbo-instellingen in regio Utrecht)

In het project Zios participeren alle Utrechtse mbo-instellingen: ROC Midden Nederland, ROC ASA, Nimeto, Grafisch Lyceum Utrecht en Wellantcollege. Het doel is om de samenwerking tussen mbo en hulpverleningsinstanties structureel te organiseren. Overige betrokken ketenpartners zijn de gemeente Utrecht, Nederlands Jeugd Instituut en zorgverzekeraar Agis. Betrekken van jeugdarts in het mbo.

Effecten / verbeterpunten

In het schooljaar 2011-2012 vindt de uitrol van Zios plaats bij de mbo-instellingen. Bij de implementatie heeft in dat schooljaar tijdelijk een stagnatie plaatsgevonden. Inmiddels is er een regiegroep gevormd die de werkgroep Zios aanstuurt. De werkgroep Zios werkt actiepunten uit waarbij de link wordt gelegd met de werkgroep passend onderwijs en de stuurgroep jeugdbeleid-onderwijs van de gemeente Utrecht.

Ouderbetrokkenheid (ROC Midden Nederland)

"In het project Ouderbetrokkenheid is vooral gewerkt aan de ontwikkeling van werkwijzen om ouders beter te informeren en een hogere opkomst te bereiken bij activiteiten die voor ouders worden georganiseerd. Er is een handleiding ontwikkeld voor het organiseren van betrokkenheid van ouders en het benutten van de rol die studenten daarin kunnen spelen. Zowel in de projecten Leersucces als in het programma Heroriëntatie is betrokkenheid van ouders een speerpunt geweest".¹⁹

18 KBA Nijmegen (2011). "Regiomonitor Utrecht VSV: Uitvallers en zorgdeelnemers van ROC ASA Utrecht".

19 ROC Midden Nederland (feb. 2012). "Inhoudelijke rapportage VSV activiteiten 2010-2011 RMC Regio Utrecht"

Effecten / verbeterpunten

“Door de organisatie NOVODOR is een quick scan uitgevoerd naar de beleving bij jongeren, ouders en docenten van ouderbetrokkenheid. Daarbij is met name gekeken naar de betrokkenheid van ouders met een allochtone achtergrond. De aanbevelingen uit dit onderzoek zijn gebruikt in de voorstellen voor ROC-breed beleid op het gebied van ouderbetrokkenheid, die begin 2012 worden besproken door de collegedirecteuren”. De laatste stand van zaken met betrekking tot de eventuele implementatie van deze voorstellen wordt nagegaan bij ROC Midden-Nederland. In de regio leeft sterk het voornemen om de rol van ouders bij de overstap van vo naar mbo, bij 18-plussers en bij de loopbaanbegeleiding van jonge (vo-)leerlingen te versterken, zoals bleek uit een belegde meeting in mei 2012 met VSV-experts van gemeente (leerplicht/RMC), vo en mbo.

Deel 3

VSV-thema's: analyse, ontwikkelingen en oplossingsrichtingen

3.1 Inleiding

De meeste leerlingen en deelnemers doorlopen het onderwijs zonder veel *extra* ondersteuning nodig te hebben en zonder VSV-er te worden. Voor een goed VSV-beleid is het van belang om de omvang van deze groep zo groot mogelijk te houden. De basis daarvoor ligt bij kwalitatief goed onderwijs en goede loopbaanbegeleiding. Hoe beter wordt voldaan wordt aan deze twee basisvoorwaarden, des te kleiner de omvang van het aantal (potentiële) nieuwe VSV-ers zal zijn.

De VSV-middelen zijn bedoeld om extra ondersteuning te geven aan die jongeren die het nodig hebben, jongeren met een hoog risico op voortijdig schooluitval. De regionale probleemanalyse geeft inzicht in de plekken waar extra ondersteuning het meest essentieel is. Op basis van de analyse van de VSV-problematiek in de regio Utrecht zijn negen thema's geformuleerd voor het beleid in de nieuwe convenantperiode 2012-2015. De negen thema's komen in de volgende hoofdstukken aan de orde.

- 3.3 Uitval bovenbouw havo/vwo
- 3.4 Overbelasten en plusvoorziening
- 3.5 VSV mbo 3-4: studiekeuzeproblematiek
- 3.6 Ongediplomeerde uitstroom vmbo en entreeopleiding
- 3.7 Verzuim
- 3.8 VSV in de BBL
- 3.9 VSV 18+
- 3.10 Regionale samenwerking
- 3.11 Ouderbetrokkenheid.

De thema's zijn besproken in een meeting met diverse experts van gemeente (RMC en Leerlingzaken), hulpverleningsinstanties en onderwijs (vo en mbo). In de expertmeeting is de problematiek nader geduid en is de huidige stand van zaken in het VSV-beleid in kaart gebracht: wat doen we al in de regio en wat gaat goed en wat niet? Vervolgens is besproken op welke manier de problematiek te lijf kan worden gegaan.

Op basis van de analyses en expertmeeting vatten we per thema kort de belangrijkste bevindingen samen, maken we enkele overwegingen bij de analyse en formuleren we oplossingsrichtingen voor maatregelen.

Voordat we de thema's bespreken staan we eerst stil bij de ontwikkelingen in het onderwijs en daar omheen, die van invloed (kunnen) zijn op het voortijdig schoolverlaten en op de aanpak daarvan.

3.2 Ontwikkelingen en VSV

Aan de hand van een *doelgroepenbenadering* is door experts uit de regio nagegaan wat de (mogelijke) invloed is van ontwikkelingen in en rond het onderwijs op de VSV-cijfers en daarvoor mogelijk op de VSV-aanpak. Het betrof een globale verkenning van mogelijke effecten. Er bestaat over veel van de nieuwe ontwikkelingen nog veel onzekerheid, zeker nu door de val van het kabinet maatregelen worden uitgesteld of aangepast. Doel van de verkenning was om de te maken afspraken in het convenant in het perspectief van de ontwikkelingen te plaatsen. De ontwikkelingen waar het om gaat zijn onder meer Passend Onderwijs, Focus op Vakmanschap, veranderingen in de exameneisen, invoering nieuwe referentieniveaus, Wet Werken naar Vermogen, Transitie Jeugdzorg en veranderingen/bezuinigingen AWBZ.

Voor de expertmeeting zijn personen uitgenodigd die expert/betrokken zijn bij de genoemde ontwikkelingen en die vanuit hun positie zicht hebben op de stand van zaken en de plannen. De ontwikkelingen kunnen voor de afzonderlijke subregio's verschillend zijn. Daarom zijn experts uit de verschillende subregio's uitgenodigd.

Uitgangspunt van de doelgroepenbenadering is de vraag: *wat doen we voor welke doelgroep?* Grofweg komt het er op neer dat wordt gekeken wat de relevante doelgroepen zijn, op basis van hun probleemprofiel, en vervolgens wat er voor die groepen gedaan moet worden om hen succesvol door het onderwijs (naar werk of vervolgonderwijs) te helpen. In het onderwijsbeleid vormt de startkwalificatie een belangrijk ijkpunt. Jongeren die geen startkwalificatie behalen, zijn voortijdig schoolverlater. De startkwalificatie vormt een drempel, die een tweedeling markeert in de zorg- en uitvalproblematiek:

- Er is de problematiek van jongeren die – om uiteenlopende redenen - niet kunnen instromen op mbo niveau 2 of hoger. Deze groep bevindt zich nog onder het startkwalificatieniveau en is te vinden in (delen van) het vmbo, praktijkonderwijs, vso en mbo niveau 1.
- Daarnaast is er de problematiek van jongeren die wel instromen op mbo-niveau 2-4, maar die daar vervolgens in problemen raken.

We bespreken hierna de verschillende doelgroepen en geven - op basis van de expertmeeting - aan wat mogelijke effecten zijn van de genoemde ontwikkelingen voor de specifieke doelgroep.

3.2.1 Doelgroep niet-toelaatbaar op mbo-niveau 2-4

In het actieplan Focus op vakmanschap is voorzien dat de drempelloze instroom op mbo-niveau 2 en hoger verdwijnt. Jongeren die zonder diploma instromen op mbo-niveau 2-4 lopen een zeer grote kans VSV-er te worden. Jongeren die niet direct toelaatbaar zijn op niveau 2 of hoger zijn in de nieuwe aanpak aangewezen op de entreeopleiding. Deze entreeopleiding is bedoeld om de studenten voor te bereiden op instroom in mbo-niveau 2. Er zijn drie typen leerlingen, afkomstig uit het voortgezet (speciaal) onderwijs, die niet kunnen instromen op mbo-niveau 2:

Jongeren, die in principe in staat zijn om een startkwalificatie te behalen, die met (alleen) studiegerelateerde problemen kampen. Dit is in omvang de grootste groep.

Deze categorie betreft de groep ongediplomeerde uitstroom uit het vmbo, die te maken heeft met studiegerelateerde problemen. Het gaat dan onder meer om studieachterstanden (met name taal en rekenen), leervaardigheden en leerhouding. Voor deze groep verandert er veel in het mbo. De nieuwe entreeopleiding moet deze leerlingen opvangen en voorbereiden op mbo niveau 2. Nu stromen nog jaarlijks meer dan honderd jongeren zonder diploma in op niveau

mbo 2-4. Dat zal in de toekomst niet meer mogelijk zijn. Er wordt een groei van de ongediplomeerde uitstroom uit het vmbo verwacht. Nu zijn er in de regio meer dan 400 per jaar.²⁰ De aanscherping van de exameneisen (met name voor het landelijke examen) leidt naar verwachting tot een lager slagingspercentage. Zeker de komende jaren zal dat tot problemen leiden. Op den duur zal de verdeling over de leerwegen in het vmbo zich aanpassen en zal er gericht worden voorbereid op het landelijke examen. Wanneer scholen - vmbo en mbo - geen goede afspraken maken om deze effecten op te vangen, dreigt een toename van VSV onder de ongediplomeerde vmbo-verlaters.

Een punt van zorg vormen de jongeren die niet slagen in de entreeopleiding. Het staat mbo-instellingen in de toekomst vrij om een bindend studieadvies te geven na vier maanden in de entreeopleiding. Studenten van wie men verwacht dat zij de entreeopleiding niet met succes zullen (kunnen) voltooien kunnen een bindend negatief studieadvies krijgen. Zij moeten de opleiding verlaten. De zorg is waar deze jongeren belanden. Te meer - door recente wijziging in de Wet Werk en Bijstand (WWB) - jongeren niet direct door het Jongerenloket geholpen kunnen worden. Er geldt een wacht- ofwel zoektijd, waarin de jongeren zelf de mogelijkheden van opleiding moet onderzoeken. In de praktijk leidt dat nu al tot een sterke daling van het aantal aanmeldingen. Er is vrees dat op deze manier een groep VSV-ers uit zicht verdwijnt en niet geholpen kan worden.

Jongeren, die in principe in staat zijn om een startkwalificatie te behalen, maar te maken hebben met meervoudige, complexe problematiek. Deze groep wordt de overbelasten genoemd.

De overbelasten hebben wel de potentie om tenminste een startkwalificatie te behalen, maar zijn daar door stapeling van problemen niet toe in staat. In de huidige situatie worden deze leerlingen opgevangen in de Utrechtse School, waar zij ofwel een diploma halen dat het recht op doorstroom geeft, ofwel al eerder terugkeren naar het regulier onderwijs. Voor deze leerlingen geldt, dat zij meestal al vroegtijdig in het voortgezet onderwijs worden gesignaleerd en verwezen. De signalering en verwijzing van overbelasten in het voortgezet onderwijs is redelijk goed. De systematiek met zorgadviesteams en Schakelloket werkt in de praktijk goed, al zijn er verbeteringen mogelijk in het proces. Er is geen reden om aan te nemen dat deze groep in omvang zal toenemen. Er zijn ruim honderd VO-leerlingen met overbelasting die worden opgevangen in de Utrechtse School. Daarnaast zit een deel van de overbelasten op het voortgezet speciaal onderwijs, cluster 4. Het is nog onzeker hoe de invoering van Passend Onderwijs voor deze laatste groep uitpakt. In principe is er met de Utrechtse School en de cluster 4 scholen adequate opvang mogelijk. Passend Onderwijs biedt partijen bovendien de mogelijkheid zelf meer en beter te sturen op de indicering, toewijzing van ondersteuning en instandhouding van speciaal onderwijsaanbod.

Jongeren, die zeer waarschijnlijk niet in staat zijn om een startkwalificatie te behalen, vanwege beperkte capaciteiten. Voor deze groep is een startkwalificatie niet het doel.

Jongeren met een laag cognitief vermogen worden al vroegtijdig gediagnosticeerd (uiterlijk bij de overgang PO-VO). Het merendeel van deze groep is afkomstig uit het praktijkonderwijs (PRO). In de regio Utrecht zijn dat er ruim duizend, waarvan een deel doorstroomt naar het mbo. Daarnaast zijn er kleinere aantallen in het voortgezet speciaal onderwijs en vmbo-lwoo. Voor deze groep is mbo niveau 2 in de meeste gevallen niet haalbaar. Toeleiding naar werk en kwalificering op mbo niveau 1 is het alternatief. Dat kan op verschillende manieren vorm worden gegeven: rechtstreeks vanuit het PRO, vanuit een werkschool, via een mbo-niveau 1 opleiding.

²⁰ Zie hoofdstuk 1.6

De laatste jaren is er veel doorstroom ontstaan vanuit het PRO naar mbo-niveau 1, omdat ouders en leerlingen kiezen voor een landelijk erkend mbo-diploma. Qua omvang zal deze groep stabiel blijven. Onzeker is wat de invoering van de entreeopleiding betekent voor de route via mbo niveau 1 naar werk voor deze groep.

3.2.2 Doelgroep deelnemers mbo-niveau 2-4

Het grootste volume van voortijdig schoolverlaters ontstaat op mbo-niveau 2-4. Ook hier gaat het om ruwweg drie typen, die zijn te onderscheiden naar de aard van hun problemen. Vergelijkbaar zijn dat deels studiegerelateerde problemen en deels meervoudige, complexe problematiek.

Jongeren die te maken hebben met problemen op persoonlijk en sociaal vlak. Ook hier spreken we wel van 'overbelasten', maar de mate waarin de problemen de studie verstoren varieert.

Rondom deze groep ziet men zowel positieve als negatieve effecten van de ontwikkelingen. Negatief is dat de aangescherpte studie-eisen (referentieniveaus taal en rekenen, verplicht vak Engels, verkorte studieduur niveau 4, beperking studiejaren) minder ruimte laten voor studenten met problemen om, ondanks de zware belasting, toch het diploma te behalen. Positief zijn de verwachtingen over de transitie van de jeugdzorg naar de gemeente. In de toekomst zou het makkelijker moeten worden om, met inbreng van de gemeenten, goede werkafspraken te maken met de jeugdzorg.

Jongeren die te maken hebben met keuzeproblemen. Zij slagen er niet in een voor hen passende opleiding te kiezen in het mbo en lopen een grote kans voortijdig af te haken.

Verkeerde keuze van de beroepsopleiding is een veelvoorkomend probleem.²¹ Het leidt tot uitval, maar daarnaast ook tot het wisselen van opleiding (switchen). Jaarlijks switcht bijna één op de vijf deelnemers in het mbo van opleiding.²² Vooral in het eerste jaar van het mbo komt switchen vaak voor. In de toekomst wordt het voor jongeren moeilijker om een langere route door het mbo te gaan. Instellingen krijgen in de nieuwe regeling een aflopende bekostiging per leerjaar. Per student wordt de bekostiging per leerjaar minder. Dat maakt het ongunstig - of zelfs onmogelijk - om lange routes, bijvoorbeeld met switches of met stapeling van opleidingen, toe te staan. Studenten die niet in één of twee keer op de juiste opleiding op het juiste niveau zitten vormen een financieel risico voor de school. Het gevaar is aanwezig dat door aangescherpte regels van scholen de uitval zal toenemen.

Jongeren die te maken hebben met allerlei (andere) studiegerelateerde problemen. Veelal gaat het om achterstanden in taal en rekenen, verkeerde niveaukeuze en problemen in de studiehouding of studievaardigheden.

Primair gaat het bij deze studenten om een verantwoordelijkheid van het mbo zelf. Over het algemeen is men goed toegerust om jongeren met leerproblemen of achterstanden te ondersteunen. Ook hier geldt echter dat de studie-eisen omhoog gaan: de invoering van minimumniveaus (referentieniveaus) voor taal en rekenen stellen hogere eisen aan de student met leer-

21 Zie hoofdstuk 1.7 en 3.5

22 Uit landelijk onderzoek van Triple A / KBA ("Expertgroep op koers. De opleidingsdomeinen onderbouwd") blijkt 18,7% van alle 489.771 mbo-deelnemers in 2006/2007 te zijn geswitcht. Cijfers van ROC Aventus over het schooljaar 2010-2011 laten zien dat een groep van vergelijkbare omvang (19%) dat jaar is geswitcht van opleiding.

problemen. Positief met het oog op de VSV-percentages is dat de instroomdrempel maakt dat ongediplomeerde vmbo-ers niet langer kunnen starten op mbo-niveau 2-4.

Samengevat bestaan de meeste zorgen rondom de aanscherping van de studie-eisen, zowel in het vo als in het mbo, in combinatie met de veranderingen in de bekostigingssystematiek van het mbo. Minder negatieve gevolgen zijn er te verwachten voor de overbelasten. De groep zal niet direct in omvang toenemen en de voorzieningen voor deze groep zullen eerder groeien.

Hoewel niet direct binnen de scope van het VSV-convenant vragen de experts aandacht voor de groep van zogenaamde oude VSV-ers. Behalve de jaarlijks nieuwe voortijdig schoolverlaters is er ook een aanzienlijke groep zogenaamde oude voortijdig schoolverlaters: jongeren zonder startkwalificatie, die al of niet een betaalde baan hebben. Onder de nieuwe Wet Werken naar Vermogen krijgt de gemeente de verantwoordelijkheid over deze groep, voor zover niet aan het werk in een betaalde baan. Op dit moment zijn de meeste van deze jongeren terug te vinden bij het Jongerenloket. Tot 23 jaar vallen zij onder de aandacht van het RMC (resp. Jongerenloket).

3.3 Uitval bovenbouw havo/vwo

Bevindingen

VSV in de bovenbouw havo/vwo ligt in de regio Utrecht met 1,1%²³ boven de door OCW gestelde norm (0,5%) en streefwaarde (0,1%). Bovendien scoort Utrecht relatief slecht ten opzichte van het regionale gemiddelde in Nederland²⁴.

VSV is daarbij slechts het topje van de ijsberg en geeft geen goed beeld van de uitval in de bovenbouw van de havo en vwo. In werkelijkheid verlaat jaarlijks 8,9% van de leerlingen ongediplomeerd de bovenbouw van de havo en op het vwo is dit 7,2% (vergelijk bovenbouw vmbo: 4,9%).²⁵ Van de ongediplomeerde uitstroom begint meer dan 85% opnieuw met een opleiding. Van het vwo gaat 61% naar de havo en 21% naar VAVO. Van de havo-uitvallers gaat 35% naar het mbo, 25% naar het VAVO en 18% naar het vmbo. Van de havo/vwo-uitvallers is 13% VSV-er. Er is dus sprake van omvangrijke uitval, die grotendeels door VAVO (herkansing) en afstroom wordt opgevangen.

Overwegingen

Ongediplomeerde uitstroom raakt aan de VSV-problematiek, maar is zeker niet hetzelfde. Veruit de meeste uitstromers zonder diploma vervolgen hun schoolloopbaan op een andere opleiding. Voor een deel van hen is dat een bewuste, eigen keuze, al of niet op advies van de school. Een deel van de uitstroom haalt via het Vavo alsnog een diploma. Een ander deel echter 'stroomt af'. De negatieve associatie van het begrip afstromen verwijst naar de teleurstelling: de leerlingen heeft het havo niet gehaald en moet het op een 'lager' niveau in het vmbo of mbo opnieuw proberen. Voor een deel is de ongediplomeerde uitstroom dan ook wél problematisch te noemen. De slagingskansen voor havisten en vwo-ers in het VAVO liggen onder de landelijke slagingspercentages voor het havo/vwo²⁶. Zoals beschreven in hoofdstuk 2 nemen, als gevolg van veranderende (bekostigings)regels de mogelijkheden in het mbo om nog te switchen af. Als de ongediplomeerde doorstroom van havo/vwo naar het mbo gepaard gaat met achterliggende problematiek, dan zijn ook de slagingskansen in het mbo beperkt. De afnemende mogelijkheden in het mbo om te wisselen van opleiding of te herkansen vergroten de druk op de deelnemer in het mbo. Reden te meer om de problemen al bij de wortels aan te pakken, c.q. om de ongediplomeerde uitstroom in het vo en met name in de havo vroegtijdig in beeld te hebben en te voorkomen.

De achterliggende redenen van ongediplomeerde uitstroom zijn niet goed in beeld. Is het een kwestie van een niet adequate studiekeuzebegeleiding, wispelturigheid van deelnemers, druk van ouders om te kiezen voor avo in plaats van beroepsonderwijs? Feit is dat naast de reguliere stromen havo-hbo en vmbo/t-mbo-hbo diverse kruiswegen ontstaan, zoals van vmbo/t naar havo en van havo naar mbo. Wat is hiervan de oorzaak? Is er wellicht behoefte aan onderwijsaanbod dat zich richt op het snijvlak van vmbo/t, havo en mbo?

23 VSV-percentage in Utrecht bedraagt 0,6% als we rekening houden met de witte vlekken, c.q. de onterecht tellende VSV-ers.

24 Zie hoofdstuk 1.1.

25 Zie hoofdstuk 1.6.

26 Het VAVO wordt niet meegenomen in de landelijke VSV-berekeningen.

Oplossingsrichtingen

De oplossingen ten aanzien van de VSV-problematiek in de bovenbouw havo/vwo richten zich enerzijds op het voorkomen van VSV in havo/vwo en anderzijds op het vergroten van de kansen van de ongediplomeerde uitstromers.

- Gerichte aanpak van de ongediplomeerde uitstroom door inzet op verschillende fronten: schooladvies PO, aannamebeleid scholen, doorstroom vmbo-t/havo, zorg en begeleiding.
- Grotere ouderbetrokkenheid in het keuzep proces voor een opleiding in het primair en voortgezet onderwijs. Doel: de drie actoren 'school', 'ouder' en 'leerling' komen gezamenlijk tot een realistische opleidingskeuze passend bij de motivatie, wensen én competenties van de leerling.
- Monitoring van alle ongediplomeerde uitstroom van havo/vwo in hun verdere schoolloopbaan. Dat geldt niet alleen voor de doorstroom naar het mbo, maar ook voor die naar het vavo en naar het vmbo. Op die manier kan beter zicht verkregen worden op VSV die ontstaat in de vervolgopleiding, maar zijn wortels heeft in de voorgeschiedenis op het havo/vwo.
- Borging van de 'Warme overdracht vo-mbo' met naast de aandacht voor de overgang vmbo-mbo ook specifieke aandacht voor de overgang havo/vwo-mbo (zie ook thema 3.3 'VSV mbo 3-4: studiekeuzeproblematiek').
- Aandacht voor 'warme overdracht' tussen havo/vwo en vavo en vmbo.

3.4 Overbelasten en plusvoorziening

Bevindingen

Meervoudige, complexe problematiek (of overbelasting) is een oorzaak van voortijdig schoolverlaten. In de regio Utrecht zijn in de afgelopen jaren verschillende onderzoeken gedaan naar de aard en omvang van deze problematiek. Onderzoek bij ROC Midden Nederland heeft laten zien dat de problematiek van overbelasting ook op de hogere opleidingsniveaus veelvuldig voorkomt. Weliswaar hebben studenten op mbo niveau 3-4 relatief minder vaak met overbelasting te maken, toch is van alle overbelaste jongeren in het mbo bijna de helft afkomstig van de hogere opleidingsniveaus.²⁷ Ook in het kader van de Regiomonitor VSV en in opdracht van het ministerie OCW is uitvoerig onderzoek gedaan naar de Utrechtse School, de plusvoorziening waar de afgelopen jaren overbelaste jongeren uit het voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs zijn opgevangen.²⁸

In 2011 heeft de werkgroep Overbelaste jongeren, waarin vertegenwoordigd de Utrechtse School, het Schakelloket, ROC ASA en ROC Midden Nederland, een nadere analyse gemaakt van de bestaande ontstaan rondom overbelasten.²⁹ In het najaar van 2011 is tenslotte de Werkgroep Plusvoorziening ingesteld met de opdracht om, op basis van alle analyses, een voorstel uit te werken voor de plusvoorziening van de komende jaren.

Overwegingen

Vertrekpunt voor de Werkgroep Plusvoorziening was de constatering dat de Utrechtse School goed functioneert voor de doelgroep van overbelasten uit het voortgezet onderwijs, maar geen adequaat antwoord biedt op de overbelasten problematiek in het mbo op de niveaus 2-4. Traditioneel zijn voorzieningen voor overbelaste jongeren vaak gesitueerd op de lagere onderwijsniveaus, in het mbo veelal de AKA. Jongeren die een beroepsopleiding op niveau 2 of hoger volgen zijn vaak aangewezen op theorie- en praktijklessen met specifieke beroepsgebonden inhoud. Zij kunnen daarom moeilijk in één gezamenlijk programma ondergebracht worden zonder (tijdelijk) de beroepsspecifieke vakken te missen. De Werkgroep heeft daarom onderzocht hoe de plusvoorziening uitgebreid kan worden met een passend aanbod van ondersteuning en zorg in het mbo. Daarvoor is expliciet, naast de twee ROC's, ook gekeken naar de overige mbo-instellingen in de regio (AOC en twee vakinstellingen).³⁰

Oplossingsrichtingen

De Werkgroep Plusvoorziening heeft een voorlopig voorstel geformuleerd voor de plusvoorziening in Utrecht. Het voorstel wordt verder uitgewerkt en ter besluitvorming voorgelegd aan de stuurgroep. De essentie van het voorstel is een plusvoorziening in twee delen, waarbij de Utrechtse school een deel en het gezamenlijke mbo een ander deel voor hun rekening nemen. Hieronder wordt het voorstel uitgewerkt.³¹

27 Regiomonitor VSV Utrecht - Zorgdeelnemers en uitvallers van ROC Midden Nederland. KBA (2011)

28 Regiomonitor VSV Utrecht - Monitor Utrechtse School: de deelnemers. KBA (2011), Regiomonitor VSV Utrecht - Monitor Utrechtse School: Tweede meting. KBA (2012) en Resultaten en ontwikkelingen van de Utrechtse School. KBA (2012)

29 Bron – Inhoudelijke rapportage VSV activiteiten 2010-2011 RMC Regio Utrecht (ROC Midden Nederland, februari 2012).

30 Zie voor een inhoudelijke analyse van de werkgroep bijlage 1.

31 Notitie Werkgroep Plusvoorziening, 24 april 2012.

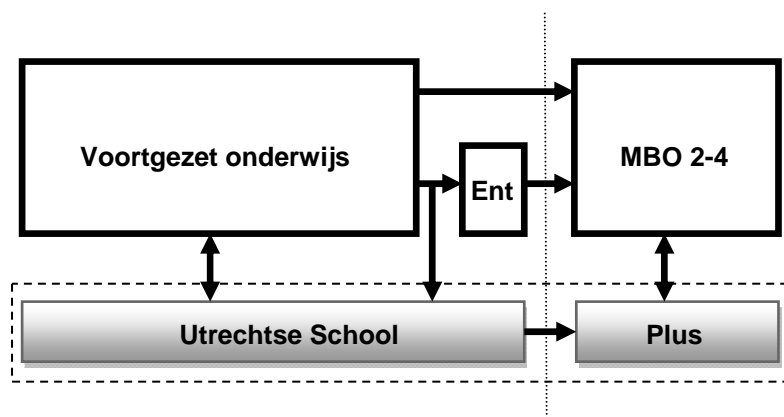
De Utrechtse Plusvoorziening bestaat uit twee delen, te weten de Utrechtse School en de Plus MBO. Bepalend voor de tweedeling in de plusvoorziening is de toekomstige instroomdrempel voor mbo-niveau 2 en hoger. Grofweg is tot aan de scheidslijn de Utrechtse School verantwoordelijk voor de opvang, begeleiding en terug/doorschakeling van overbelasten. Eenmaal toegelaten tot het mbo-niveau 2 en hoger worden overbelasten geholpen vanuit Plus MBO.

Utrechtse School

- Overbelaste leerlingen vanuit het VO tijdens schoolloopbaan (of uitstroom PO)
- Uitstroom VO: overbelast en zonder diploma (niet naar entreeopleiding Ent)
- Utrechtse School leidt overbelasten op tot maximaal mbo-niveau 1, met doorstroommogelijkheid naar mbo-2.

Plus MBO

- Overbelaste studenten mbo-niveau 2-4
- Plus MBO sluit aan op onderwijs van student.

Vormgeving Plus MBO

- Intensieve ondersteuning en begeleiding voor de zwaarst overbelasten in het mbo.
- Opleidingsnabij: de student blijft de opleiding volgen. Ondersteuning gericht op succesvol afronden opleiding. Maatwerkarrangementen, met ook inzet van externe hulpaanbieders.
- Uitvoering door de mbo-instelling zelf. Elke mbo-instelling realiseert zijn eigen Plus MBO binnen het algemene kader dat daarvoor wordt afgesproken.

Afspraken over Plus MBO

- Het (geschatte) aantal overbelasten per mbo-instelling wordt vastgesteld (mbo 2-4) en dient als verdeelsleutel voor de middelen voor Plus MBO.
- Per mbo-instelling worden streefcijfers bepaald voor deelname aan Plus MBO en voor het terugdringen van VSV onder overbelasten.
- De mbo-instelling omschrijft de interne zorgstructuur en het functioneren daarvan en geeft aan hoe Plus MBO daarop aansluit en van te onderscheiden is.
- Er wordt een mbo-brede set van criteria voor herkenning van overbelasten vastgesteld, die dient als richtlijn bij de toelating van studenten tot Plus MBO.
- Elke mbo-instelling stelt een procedure voor toelating tot Plus MBO vast. Elke instelling stelt een toelatingsteam vast. Het team beslist over de toelating. De procedure omvat tenminste een dossier van verwijzing (aanmelder) en een formulier voor toelating (toelatingsteam).

- Het concrete aanbod Plus MBO wordt werkende weg vorm en inhoud gegeven. Bepalend zijn de behoeften van de overbelaste, de afspraken rondom Plus MBO en de mate van succes van bepaalde interventies. Na twee jaar vindt een evaluatie plaats.
- De verwijzing naar, toelating tot en deelname aan Plus MBO wordt in alle mbo-instellingen gemonitord. Ook wordt gekeken naar het rendement van de interventies in termen van diplomering/vsv en doorstroom.
- Elke instelling legt verantwoording af over Plus MBO door middel van de monitoring en evaluatie en door middel van werkbezoeken van collega's uit het onderwijs en andere partners. De werkbezoeken zijn gericht op kennisuitwisseling en verbetering.
- De Utrechtse School en Plus MBO vormen gezamenlijk de Utrechtse Plusvoorziening. De samenwerking heeft betrekking op de overgang/doorlopende zorg van overbelaste leerlingen van het vo naar het mbo (al of niet via de US), kennisuitwisseling (casusniveau en systeemniveau) en realisatie van een sluitend netwerk. De Utrechtse School vervult een functie voor het mbo in het opnemen van overbelasten die niet kunnen instromen in mbo 2-4 en niet toelaatbaar zijn tot de entreeopleiding.

Kennis overbelasten en plusvoorziening

Jongeren met meervoudige, zware problematiek vormen de moeilijkste groep onder de zorgleerlingen en voortijdig schoolverlaters. De ondersteuning van deze groep in het onderwijs betaalt zich uit in meer succesvolle schoolloopbanen, maar ook in betere maatschappelijke kansen.

Onderzoek laat zien dat de signalering, begeleiding en ondersteuning voor deze groep beter kan. De gezamenlijke opdracht is omdat beter te doen. Om de kennis en krachten te bundelen is uitwisseling, samenwerking en gezamenlijke aansturing nodig.

- De aansturing/regie voor Plus MBO wordt belegd in de Stuurgroep ZioS. De stuurgroep wordt daartoe uitgebreid met deelnemers uit het gehele mbo en met een vertegenwoordiger van de gemeente utrecht.
- Er komt een expertisegroep overbelasten bestaande uit deskundigen/betrokkenen uit verschillende organisaties die betrokken zijn bij de US en/of Plus MBO. De expertisegroep verzameld kennis en ervaringen en ontwikkelt ideeën en voorstellen voor de aanpak overbelasten.

3.5 VSV mbo 3-4: studiekeuzeproblematiek

Bevindingen

De belangrijkste reden voor VSV in het mbo is verkeerde studiekeuze. Bij ROC ASA Utrecht blijkt voor bijna de helft van de VSV-ers een verkeerde studie- of beroepskeuze de uitstroomreden te zijn, bij ROC Midden Nederland is dit 22 procent. Uit onderzoek is bekend dat studiekeuzeproblematiek vooral op mbo 3-4 de voornaamste reden van uitval vormt. Nadere analyse van de studieproblemen laat zien dat het gaat om achterstanden, capaciteitproblemen, leerhouding en leervaardigheden.³²

Keuzeproblematiek leidt tot VSV in het mbo, de oorzaak ligt voor een groot deel ook in het voortgezet onderwijs. Doorstroomuitvalcijfers geven aanwijzingen over de vo-scholen waar de meeste VSV-ers in het eerste jaar mbo vandaan komen.³³

Overwegingen

Het kiezen van een mbo-studie is voor een groot deel van de vmbo-ers een moeilijke opgave. De school zou hen daarbij beter kunnen helpen, bijvoorbeeld door meer en beter te investeren in loopbaanleren. Er is echter meer aan de hand: het is een breder maatschappelijk verschijnsel dat (een deel van de) jongeren pas laat tot een keuze voor een beroepsloopbaan komen. Alle scholen hebben daarmee te maken, niet alleen het vmbo, maar ook havo en vwo, ook mbo en hoger onderwijs. Scholen kunnen helpen om eerder en beter een keuze te maken, maar zullen zich ook moeten inrichten op jongeren die nog zoekende zijn. Dat geldt zoals gezegd voor het vmbo, maar zeker ook voor het mbo. Bredere op domeinen gebaseerde instroomopleidingen, meer flexibele switchmogelijkheden, betere loopbaanbegeleiding in het mbo, betere voorbereiding op deBBL-opleiding: er zijn verschillende aangrijpingspunten voor verbetering.

In de reductie van VSV op mbo niveau 3-4 is de keuzeproblematiek het belangrijkste speerpunt. Experts uit de regio hebben te kennen gegeven dat er in de voorgaande convenantperiode 2008-2011 veel aandacht is geweest voor de overgang vmbo-mbo en dat hier successen op zijn behaald, maar dat er tegelijkertijd weinig aandacht is geweest voor switchers op het mbo.

Oplossingsrichtingen

Voordat nieuwe maatregelen in de volgende convenantperiode 2012-2015 worden genomen, menen de regio-experts dat allereerst de succesvolle projecten rondom overgang vmbo-mbo uit de vorige periode uitgebreid en geborgd moeten worden. Het gaat daarbij onder meer om de projecten 'Warme overdracht' en 'Aanmelding in beeld'.

Verdere versterking van het loopbaanleren (of LOB) in het vmbo is een speerpunt. Specifieke aandacht moet er zijn voor de vmbo-leerlingen in de theoretische leerweg, die gemiddeld genomen een minder goed idee hebben welke keuze voor studie en beroep ze moeten maken. Ook hier wordt gewezen op het belang van grotere ouderbetrokkenheid in het keuzeprocés van vo-leerlingen. De aanwezigheid van een ouder – bijvoorbeeld tijdens het intakegesprek op het mbo – kan bijdragen aan een meer realistische inblik op de wensen van de deelnemer, zijn competenties en uiteindelijk de keuze voor de studie en het beroep.

³² Zie hoofdstuk 1.7.

³³ Het gaat daarbij om VSV met alle achtergronden, niet alleen de VSV die ontstaat vanwege studie- en beroepskeuzeproblemen.

Maatregelen dienen zich tevens te richten op de switchers op het mbo ('overgang mbo-mbo'). De aandacht richt zich in het mbo daarbij vooral op het eerste jaar. In het eerste jaar wordt het meest van opleiding gewisseld. Het flexibiliseren van de instroommogelijkheden is daarbij het belangrijkste speerpunt. Dit kan gerealiseerd worden door meer instroommomenten gedurende het studiejaar te creëren of door 'invoegtrajecten' te ontwikkelen die er voor moeten zorgen dat uitvallers op de instelling blijven tot het volgende instroommoment. Dergelijke invoegtrajecten moeten door loopbaanbegeleiders aan uitvallers aangeboden worden voordat zij de instelling verlaten. Dat houdt in dat uitvallers verplicht langs een loopbaanbegeleider moeten in geval van exit.

3.6 Ongediplomeerde uitstroom vmbo en entreeopleiding

Bevindingen

De ongediplomeerde uitstroom van de vmbo bovenbouw bedraagt circa vijf procent. De helft vervolgt haar weg op niveau 1 of 2 van het mbo, iets minder dan 10 procent op mbo-3 of mbo-4. Eén op de acht komt terecht in het (voortgezet) speciaal onderwijs en één op de tien gaat door in het vavo. Ruim 15 procent wordt VSV-er. Er zijn in de regio Utrecht meer dan 400 ongediplomeerde vmbo-verlaters per jaar.³⁴

Overwegingen

Voortijdig schoolverlaten is op het vmbo een relatief weinig voorkomend probleem. Jongeren die zonder diploma uitstromen schrijven zich, mede dankzij projecten als 'Aanmelding in beeld', bijna allemaal in op het mbo (inclusief vavo). Juist voor deze stroom gaat er echter de komende jaren veel veranderen. De drempelloze instroom van het mbo niveau 2-4 verdwijnt en er komt een entreeopleiding op niveau 1. In hoofdstuk 2.2 is beschreven tot welke zorg en aandachtspunten dat leidt.

Het is daarom van groot belang om op twee fronten VSV te voorkomen: door ongediplomeerde uitstroom op het vmbo te voorkomen en door ongediplomeerde uitstromers goede vervolganpakken te bieden. Daarnaast blijft overeind staan dat er - ditmaal ondanks projecten als 'Aanmelding in beeld' - nog altijd tientallen ongediplomeerde vmbo-ers voortijdig schoolverlater worden. Dat pleit voor uitbreiding en intensivering van de projecten (zie vorig hoofdstuk).

Oplossingsrichtingen

Betrokken partijen uit het voortgezet onderwijs en mbo maken een gezamenlijk actieplan voor ongediplomeerde vmbo-ers. Aandachtspunten in het actieplan zijn:

- Oplossingen in het vmbo voor leerlingen die het diploma niet (in één keer) halen: extra leerjaar, afspraken met vavo (vmbo-t).
- Alternatieve leerroutes voor leerlingen die weinig kans hebben het diploma te halen en gebaat zijn met een alternatief programma: VM2, AKA op het vmbo (VM1), 'VM3'.
- Entreeopleiding in het vmbo: ingezakte entreeopleiding in samenwerking met het mbo (leerlingen volgen entreeopleiding in vmbo-school).
- Inrichting entreeopleiding op het mbo (afspraken over aanname- en adviesbeleid).

³⁴ Zie hoofdstuk 1.6.

3.7 Verzuim

Bevindingen

Uit de evaluatie van het verzuimbeleid van ROC Midden Nederland blijkt het aantal verzuimmeldingen bij het digitaal loket te zijn gestegen van 1.448 meldingen in 2010 naar 2.238 meldingen in 2011.³⁵ Deze stijging laat zien dat het bewustzijn van nut en noodzaak van melding is gegroeid. Het meldingsproces is ingebed in reguliere werkprocessen, evenals het protocol verzuim, dat ROC-breed is vastgelegd in het werkproces van de loopbaanbegeleider. Samen met bedrijven is een protocol 'Verzuim in de BPV' ontwikkeld en een flyer daarover verspreid in de organisatie. In 2010 zijn voorbereidingen getroffen voor de aanschaf van een systeem voor registratie van aan- en afwezigheid, dat in 2011 fasegewijs werd ingevoerd. Het gebrek aan een uniform registratiesysteem heeft het genereren van managementinformatie en de ROC-brede sturing belemmerd.

Evaluatie van het verzuimbeleid door ROC ASA Utrecht³⁶ laat zien dat de inzet de afgelopen jaren heeft plaatsgevonden op het organiseren van voorlichtingsbijeenkomsten en trainingsbijeenkomsten voor verzuimcoördinatoren bij de uitrol van EduArte en de verdere implementatie van EduArte (realtime verzuimregistratie). Daarnaast worden de verzuimcoördinatoren ondersteund door middel van het professionaliseren van de rolbeschrijvingen en bijbehorende werkprocessen. Tevens worden er, indien mogelijk, samen met Leerlicht voorlichting aan teams en teammanagers gegeven over het belang van een gerichte verzuimaanpak en het analyseren van de verzuimregistraties. Ook is er één vast aanspreekpunt/ servicepunt voor Leerplicht/ verzuimcoördinatoren / SLB'ers (studieloopbaanbegeleiders) ingesteld.

Overwegingen

In het mbo geldt sinds enkele jaren een zelfde verplichting voor het voorkomen, registreren en melden van verzuim, althans voor leerplichtige (kwalificatieplichtige) deelnemers. Het verzuimbeleid op de onderwijsinstellingen heeft in de vorige convenantperiode een snelle ontwikkeling meegemaakt. Voor gemeenten betekent de verzuimaanpak in het mbo een sterke groei van het aantal meldingen. Voor zover het leerplichtige leerlingen betreft, geldt dat gemeenten een wettelijke handhavingstaak hebben. Voor veel kleinere gemeenten in de regio is dat geen makkelijke opgave. Het mbo is vaak letterlijk ver weg en de beperkte uitvoeringscapaciteit voor leerplicht bij de gemeente laat het niet toe om een netwerk van contacten op te bouwen in het mbo. Verdergaande samenwerking tussen gemeenten lijkt de beste weg om de leerplichthandhaving in het mbo te verbeteren.

Een ander vraagstuk is verzuim op het mbo van niet-leerplichtige deelnemers in de leeftijd van 18-23 jaar. Zij vallen wel onder de RMC-regels, maar zijn strikt genomen niet leerplichtig. Mbo-scholen in de regio voeren één verzuimbeleid, dat zowel voor 16-17-jarigen als voor 18-plussers geldt. Dat maakt dat gemeenten te maken krijgen met verzuimmeldingen van niet-leerplichtigen, die opgevolgd moeten door het RMC. Het aantal meldingen groeit snel en overstijgt nu al de capaciteit voor opvolging. Scholen en gemeenten moeten regionaal afspraken maken over hoe hiermee wordt omgegaan.

35 Bron – Inhoudelijke rapportage VSV activiteiten 2010-2011 RMC Regio Utrecht (ROC Midden Nederland, februari 2012).

36 Bron – MEMO Kwantitatieve analyse ROC ASA Utrecht (ROC ASA, 20 april 2012).

Oplossingsrichtingen

Regionaal worden afspraken gemaakt tussen gemeenten (leerplicht en RMC) en mbo-scholen over melding en opvolging van verzuim. Een belangrijk element daarin is het differentiëren tussen verzuimmeldingen die dreigend voortijdig schoolverlaten signaleren en verzuimmeldingen die minder ernstig van aard zijn.

Een tweede oplossingsrichting om het verzuimbeleid te verbeteren is om een boost te geven aan de ouderbetrokkenheid voor de groep 16 tot 23 jarigen. Experts uit de regio geven aan dat ook voor volwassenen ouders betrokken moeten worden en dat dit tot een betere verzuimaanpak zal leiden. Bij het verzuim onder 18-plussers ligt het voortouw van de aanpak bij het RMC en/of wijkwelzijn in samenwerking met externe partners Veiligheidshuis Utrecht (VHU)³⁷ en Centrum voor Jeugd en Gezin Utrecht (CJG). De regie ligt ten allen tijde bij de gemeente.

37 In het Veiligheidshuis Utrecht werken diverse partners uit de zogenaamde veiligheidsketen (o.a. politie, justitie en gemeenten) structureel samen om de overlast en criminaliteit in de regio Utrecht tegen te gaan. Door deze samenwerking wordt preventie, repressie en nazorg naadloos op elkaar aangesloten. Het doel hiervan is het voorkomen van recidive en het verbeteren van leefomstandigheden. Achterliggende problemen bij de verdachte worden ook structureel aangepakt.

3.8 VSV in de BBL

Bevindingen

VSV in de beroepsbegeleidende leerweg (BBL) van het mbo is een onderschat probleem. Alleen al op niveau 2 gaat het om meer dan 250 VSV-ers per jaar.³⁸ In totaal gaat het in 2010-2011 om 465 VSV-ers, dit is 29 procent van het totaal in het mbo. Het percentage VSV-ers in de BBL voldoet daarbij niet aan de normen 2012-2013³⁹ die het ministerie stelt: BBL-1 (43,4% vs 32,5%), BBL-2 (17,0% vs. 13,5%), BBL-3/4 (5,4% vs. 4,25%). De normen worden in de twee daaropvolgende jaren ook nog eens aangescherpt.

Overwegingen

De achtergronden van de VSV-problematiek in de BBL zijn deels gelijk aan die voor het mbo als geheel (studiekeuze, overbelasting, leerproblemen), maar hebben deels een eigen karakter, specifiek voor de BBL.

De conjunctuur (arbeidsmarkt) speelt een grote rol. Met name in deze economisch mindere tijden⁴⁰ zijn er niet voldoende leerwerkplekken, met als gevolg dat een deel van de BBL-ers zonder leerwerkplek ongemotiveerd het onderwijs verlaat. Daarbij krijgt een BBL-er zonder werkplek te maken met te veel verschillende leerwerkloketten van de diverse instanties.

In de uitvalredenen van ROC Midden Nederland (2010-2011) vormt het niet kunnen vinden van een leerplek circa 25-33% van de categorie arbeidsmarkt- (en extern) gebonden factoren.

Deels ligt de oorzaak bij een onvoldoende matching van leerwerkplek en deelnemer. De oorzaak kan bij deelnemer en/of bedrijf ontstaan en is per branche verschillend. De deelnemer kan moeite hebben om te wennen aan de werkcultuur, bepaalde werknemersvaardigheden missen of simpelweg niet passen binnen het bedrijf. Vanuit de kant van het bedrijf speelt faillissement soms een rol of wordt de BBL-er niet volwaardig ingezet. In de regio wordt geconstateerd dat de matching problemen vanuit de kant van het bedrijf groter worden. Een deel van de erkende leerbedrijven wordt als onvoldoende ervaren. Dit houdt verband met de erkenning van leerbedrijven door kenniscentra. Een bedrijf wordt te gemakkelijk erkend tot leerbedrijf, wat mogelijk een gevolg is van deze economische tijd. Het gevolg is echter dat de kwaliteit van de leerwerkplek niet altijd afdoende is, BBL-ers gedemotiveerd raken en de opleiding verlaten.

Een noodgedwongen uitval in de bbl vanwege onvoldoende resultaat of ontslag vormt circa 20-30% van de uitvalredenen in de categorie arbeidsmarkt- (en extern) gebonden factoren. De keuze voor ander werk is voor circa 25-33% de uitvalreden binnen deze categorie.

Een andere oorzaak is de begeleiding van de deelnemer op de werkplek en vanuit de mbo-instelling. Met name vanuit de mbo-instelling is de begeleiding lastig te organiseren, een BBL-er is namelijk maar één of twee dagdelen per week aanwezig op school. Door het weinige contact verliest een mbo-instelling snel de grip op een deelnemer. Het ontbreekt vaak aan een goede communicatie tussen bedrijf en school.

³⁸ Zie hoofdstuk 1.4.

³⁹ In de normen wordt niet naar VSV afzonderlijk in de BOL en BBL gekeken. Wel wordt onderscheid gemaakt naar mbo-niveau.

Een deel van de VSV in de BBL is te verklaren door specifieke groepen instromers en uitstromers te typeren. Uitvallers in de BOL krijgen gemakkelijk het advies om het in de BBL te proberen onder het mom dat deze leerweg beter bij ze past. Het aandeel deelnemers met een hoog risico op VSV wordt hierdoor in de BBL groter. Datzelfde geldt voor de instroom van ex-gedetineerden, die bij terugkeer in het onderwijs meestal de BBL instromen. Bij de uitstroom uit de BBL speelt dat een deel zich inschrijft als examendeelnemer. BBL-ers tellen als VSV-ers in het geval zij op 1 oktober van het schooljaar als reguliere BBL-er ingeschreven staan en na 1 oktober als examendeelnemer.

Van deze groepen zijn geen aantallen bekend, maar experts uit de regio geven aan dat deze groepen een relevant effect hebben op de VSV-cijfers in RMC regio Utrecht.

Oplossingsrichtingen

Conjunctuur

- Alle leerwerklokets in de regio integreren tot 1 regionaal leerwerkloket.
- Uitzendbureaus betrekken.

Onvoldoende matching

- Individuele afspraken maken met bedrijven op basis van branchespecifieke problematiek en in overeenkomsten zetten (branchegerichte oplossingen).
- Kennismakingsstage bij het leerbedrijf al op het vmbo.

Begeleiding

- Verzuimprotocol opstellen specifiek voor BBL (bestemd voor school en bedrijf).
- School en bedrijf dichter bij elkaar brengen door uitwisseling van theorie- en praktijkdocenten.
- Gebruik social media als tool voor continue begeleiding vanuit school tijdens BBL-opleiding.

Instroom/uitstroom

- Probleemgevallen BOL in de BOL oplossen en minder snel verwijzen naar BBL.
- Uitstroom naar examendeelnemer wordt deels opgelost doordat vanaf 2012-2013 de nieuwe VSV-ers die in oktober, november of december alsnog een startkwalificatie halen, niet meer meetellen als VSV-er.

3.9 VSV 18+

Bevindingen

Na de invoering van de kwalificatieplicht tot 18 jaar is er een verschuiving opgetreden: VSV is voor het overgrote deel een vraagstuk van 18-jaar en ouder geworden. Circa 75 procent van de nieuwe VSV-ers in RMC Utrecht is 18 jaar of ouder.⁴¹

Overwegingen

Aan de ene kant is het geen nieuw verschijnsel dat VSV vooral optreedt in de leeftijdsgroep van 18 jaar en ouder. VSV is vaak het sluitstuk van een lang proces, waarbij de problemen in de studie zich opstapelen en uiteindelijk leiden tot uitval. Verzuim, slechte studieresultaten, doubleren en switchen van opleiding zijn vaak voortekenen van voortijdig schoolverlaten. Het is daarom zaak verder te kijken dan alleen het feitelijke moment van uitval. Het hele voorafgaande proces is van belang, omdat zich daar aangrijpingspunten voordoen voor preventief handelen.

Aan de andere kant is uitval onder 18-plussers is specifiek probleem vanwege de andere wet- en regelgeving voor deze groep. Voor hen gelden andere regels en is ook de maatschappelijke context anders.

- Bij de 18-plussers gaat het vaker om sociale en persoonlijke problematiek, dan bij de jongere groepen waar leerproblemen en gedragsproblemen bij een grotere rol spelen.
- Wet- en regelgeving is anders voor de 18-plussers. Zij zijn niet meer leerplichtig en hebben te maken met wetgeving rondom werk en inkomen.
- Bij 18-plussers gaat om jonge volwassenen. Dat roept de vraag op hoe ver de samenleving wil gaan in het ingrijpen in het leven van deze volwassen burgers.
- De VSV-problematiek van 18-plussers bevindt zich op het snijvlak van onderwijs en arbeid. Instituties uit beide werkvelden hebben te maken met deze jongeren.
- In hoeverre verandert de rol van de ouderbetrokkenheid bij 18-plussers, in hoeverre is het nog mogelijk om ouders te betrekken in het wel en wee van volwassenen?

Oplossingsrichtingen

In de expertmeeting zijn reeds de volgende aangrijpingspunten voor verbetering van de VSV-aanpak van 18-plussers geformuleerd.

- Zorg voor laagdrempelige hulp voor VSV-ers in de leeftijdscategorie 18+. In eerste instantie ligt de nadruk op verleiding terug naar het onderwijs in plaats van nadruk op dwang. Geef ze de ruimte om hun eigen keuzes te maken en faciliteer waar mogelijk (werk, time-out, BBL etc.). Bij langdurig verzuim wel harder optreden, bijvoorbeeld door studiefinanciering stop te zetten.
- Voer een actieve campagne onder deelnemers net voor hun 18^e verjaardag om hen te wijzen op de risico's van 'afhaken'.
- Zorg in de RMC-regio voor een uniform beleid.
- Uitbreiding van de RMC-rol. RMC heeft de regie, volgt alle VSV-ers (oude en nieuwe) en zet ruimer in op verzuim waar dreiging tot VSV groot is. De school laat de VSV-er niet los als de leeftijdsgrens van 18 jaar wordt bereikt: betrek de RMC al op school.

⁴¹ Zie hoofdstuk 1.5.

3.10 Regionale samenwerking

Bevindingen

De regio Utrecht kent een rijke geschiedenis van regionale en subregionale samenwerking. Daarin zijn verschillende successen bereikt. Enkele voorbeelden zijn:

- Invoering van een gezamenlijk, regionaal verzuimprotocol.
- Vorming van een regionale stuurgroep voor het VSV-beleid (en RMC).
- Kernafspraken over een regionale VSV-aanpak tussen scholen en gemeenten.
- Verschillende initiatieven voor regionale en subregionale samenwerking op het gebied van leerplicht en RMC. Overigens hierbij ook minder succesvolle initiatieven. Positief is dat momenteel opnieuw de mogelijkheden van vergaande samenwerking tussen gemeenten worden onderzocht.
- Samenwerking tussen onderwijs en gemeenten op subregionaal niveau is goed.
- Er wordt onderzocht of regionaal afspraken gemaakt kunnen worden over Passend Onderwijs.
- De vorming van de Utrechtse School als gemeenschappelijk voorziening en de beoogde uitbreiding van de plusvoorziening naar de regio als geheel (MBO Plus).
- Vorming van een regionale 'thuiszitterstafel'.

Overwegingen

De regio Utrecht is een omvangrijke en complexe regio met een G4-gemeente en vier subregio's. Het meeste mbo is geconcentreerd in de gemeente Utrecht. Er is behoefte aan eenduidigheid in het beleid. Dat maakt dat het noodzakelijk is om tussen gemeenten goede afspraken te maken over leerplicht, RMC en VSV-bestrijding.

Regionale samenwerking is een complex proces omdat het een goede afstemming vraagt tussen wat lokaal, subregionaal of regionaal georganiseerd en afgesproken moet worden.

Oplossingsrichtingen

Aandachtpunten voor de toekomstige regionale samenwerking zijn:

- Koppeling JGZ-onderwijs
- Zorg en onderwijs in Samenwerkingsverbanden (subregio's) nog niet samen op 1 agenda
- Warme overdracht
- Inzicht in onderling geldverdeling en –stromen.

3.11 Ouderbetrokkenheid

Bevindingen

Ouderbetrokkenheid was reeds een maatregel in de vorige convenantperiode. “In het project Ouderbetrokkenheid is vooral gewerkt aan de ontwikkeling van werkwijzen om ouders beter te informeren en een hogere opkomst te bereiken bij activiteiten die voor ouders worden georganiseerd. Er is een handleiding ontwikkeld voor het organiseren van betrokkenheid van ouders en het benutten van de rol die studenten daarin kunnen spelen. Zowel in de projecten Leersucces als in het programma Heroriëntatie is betrokkenheid van ouders een speerpunt geweest.”⁴²

Overwegingen

Ouderbetrokkenheid blijkt bij meerdere van de genoemde thema's van belang in het terugdringen van voortijdig schoolverlaten. Niet alleen van overheidswege, maar ook binnen de scholen zelf is het bewustzijn gegroeid dat ouders een belangrijke rol spelen in de schoolloopbaan van jongeren. Onderzoeken geven aan dat ouders en kinderen vaak praten over toekomstige studiekeuze en keuzes tijdens de loopbaan. Scholen proberen met ouders daarover in contact te komen en hen actiever te betrekken bij de schoolloopbaan en in het bijzonder de keuzemomenten. Dat geldt niet alleen voor het voortgezet onderwijs, ook in het mbo groeit de aandacht voor de rol van ouders.

Nieuw is dat geprobeerd wordt om het contact met ouders positiever te maken. Vaak is het nog zo dat ouders door school benaderd worden als het niet goed gaat met hun zoon of dochter op school. Als het gaat over een gesprek over de toekomst van studie en werk past een positievere benadering.

Oplossingsrichtingen

In opdracht van ROC Midden-Nederland is door het marketingbureau NOVODOR een quick scan uitgevoerd naar de beleving bij jongeren, ouders en docenten van ouderbetrokkenheid. Daarbij is met name gekeken naar de betrokkenheid van ouders met een allochtone achtergrond. De aanbevelingen uit dit onderzoek zijn gebruikt in de voorstellen voor ROC-breed beleid op het gebied van ouderbetrokkenheid. De laatste stand van zaken met betrekking tot de eventuele implementatie van deze voorstellen wordt nagegaan bij ROC Midden-Nederland.

42 Bron – Inhoudelijke rapportage VSV activiteiten 2010-2011 RMC Regio Utrecht (ROC Midden Nederland, februari 2012).

Bijlage 1 – Uitkomsten inventarisatie Plusvoorziening

Werkgroep Plusvoorziening - 21 november 2011

De Werkgroep Plusvoorziening is ingesteld door de RMC-stuurgroep met als opdracht om een plan op te stellen voor de toekomst van de plusvoorziening in de RMC-regio Utrecht. De opdracht van de werkgroep omvat het opstellen van een plan voor een plusvoorziening ten behoeve van de doelgroep van overbelaste jongeren in het voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs, waarbij:

- de plusvoorziening moet aansluiten bij de verschillende typen van overbelaste jongeren (naar leeftijd, probleemprofiel, opleiding, woonplaats);
- de plusvoorziening moet aansluiten bij hetgeen met de Utrechtse School reeds gerealiseerd is;
- de plusvoorziening moet aansluiten bij reeds bestaande ontwikkelingen binnen het onderwijs en toekomstige veranderingen zoals de invoering van Passend Onderwijs en het Actieplan MBO Focus op vakmanschap;
- de plusvoorziening regionaal moet functioneren;
- de plusvoorziening, tegen de achtergrond van de nieuwe plannen voor de rijksbijdragen, structureel gefinancierd moet kunnen worden.

De voorliggende notitie omvat de eerste uitkomsten van de inventarisatie en analyse die is uitgevoerd door de werkgroep.

Ontwikkeling van het Plusaanbod

Al lang voor de term overbelasten in gebruik raakte, werd in de regio Utrecht gesproken over de wijze waarop het onderwijs- en zorgaanbod voor deze groep vorm gegeven moest worden. Tot dan toe kenmerkte het aanbod zich door versnippering, onzekere en tijdelijke financiering en onduidelijk eigenaarschap. De onderwijsbesturen (vo en mbo) en de gemeente hebben toen het initiatief genomen om tot een andere aanpak en structuur te komen. De belangrijkste opgave op dat moment was om voor bestaande curatieve opvangvoorzieningen voor overbelasten een structurele oplossing te vinden. Als eerste werden daarbij de uitgangspunten bepaald waaraan elke vorm van aanbod zou moeten voldoen:

- Preventie gaat voor een curatieve aanpak. De eerste en belangrijkste opgave is om te voorkomen dat de problemen van jongeren zo erg worden dat er een beroep gedaan moet worden op (dure) speciale curatieve voorzieningen.
- Regulier gaat voor 'speciaal', dat wil zeggen dat altijd eerst gekeken moet worden of een oplossing voor een jongere mogelijk is binnen de context van het reguliere (regulier bekostigde) onderwijs.
- De speciale voorzieningen voor zware overbelasten moeten alleen toegankelijk zijn voor jongeren die geen alternatief elders in het onderwijs hebben.
- Om te voorkomen dat de speciale voorziening een 'afvalputje' wordt voor andere scholen en om te voorkomen dat de voorziening leerlingen gaat aantrekken, is er een onafhankelijke schakel nodig die bepaalt of een leerling toelaatbaar is tot de voorziening.
- Om de preventie te versterken moet de schakel die over toelating gaat ook terugkoppeling geven naar de verwijzende school en helpen daar oplossingen te vinden.

- De speciale voorzieningen moeten onder gemeenschappelijke verantwoordelijkheid komen en zoveel mogelijk onder gezamenlijk bestuur van het onderwijs. Daarmee wordt voorkomen dat het lot van de voorziening afhankelijk is van één partij die bestuurlijk verantwoordelijk is.

Deze uitgangspunten vormden niet alleen de basis voor de totstandkoming van de Utrechtse School, zij waren ook bepalend voor de hele systematiek van signalering/verwijzing/toelating en voor de positionering van de Utrechtse School ten opzichte van het reguliere onderwijs en het speciale onderwijs.

De uitgangspunten zijn leidend voor de bepaling wat tot de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid behoort en wat de eigen verantwoordelijkheid van elke school is. Op die manier wordt een afbakening gevonden tussen wat behoort tot de zorgstructuur van de school en wat tot de speciale voorzieningen, het plusaanbod.

Onderzoek van de Regiomonitor VSV laat zien dat het lukt om de Utrechtse School ook daadwerkelijk te laten werken met alleen de beoogde doelgroep van overbelaste jongeren. De Werkgroep Plusvoorziening wil met haar voorstellen aansluiten bij de bestaande ontwikkeling van het plusaanbod in Utrecht en bij de uitgangspunten die daarbij leidend zijn.

Omvang van de problematiek

De inventarisatie van de aard en omvang van de problematiek van overbelasten richt zich in eerste instantie op het middelbaar beroepsonderwijs. In het voortgezet onderwijs is er zeker ook sprake van overbelasting bij leerlingen. In Utrecht functioneert het Schakelloket, in combinatie met de zorgadviesteams, om de overbelaste leerlingen te signaleren en waar nodig door te verwijzen naar de bestaande plusvoorziening, de Utrechtse School. Voor het mbo heeft de plusvoorziening nog niet geheel die functie. Weliswaar vangt de Utrechtse School enkele tientallen mbo-ers op in de AKA-opleiding (onderdeel Do-It), er is echter zorg over de overbelasten op de hogere opleidingsniveaus in het mbo, waarvoor de signalering onvoldoende zou zijn en waarvoor passende zorg en onderwijs nog onvoldoende beschikbaar zijn. De werkgroep legt daarom primair de focus op de problematiek van overbelasten in het mbo (niveau 2-4). In tweede instantie kijkt de werkgroep ook naar de toegankelijkheid voor het regionale vo van de bestaande plusvoorziening.

In de inventarisatie is gekeken naar de situatie bij de volgende mbo-instellingen: ROC Midden Nederland Utrecht, ROC ASA Utrecht, AOC Wellantcollege Houten, Nimeto en Grafisch Lyceum Utrecht. Er is gesproken met betrokkenen uit de genoemde organisaties en gebruik gemaakt van documentatie.

De onderstaande tabel toont een schatting van het aantal overbelaste deelnemers per mbo-instelling. Het gaat daarbij om totalen voor alle vier de mbo-niveaus.

Schatting aantal overbelasten

MBO-instelling	Deelnemers	Overbelasten
ROC Midden Nederland Utrecht	13.000	1.250
ROC ASA Utrecht	5.000	500 – 800
AOC Wellant Houten	1.350	130 – 230
Nimeto	1.400	130 – 230
Grafisch Lyceum	2.000	190 – 290
Totaal	22.750	2.200 – 2.800

De schatting voor ROC Midden Nederland is gebaseerd op uitvoerig dossieronderzoek en de meest betrouwbare indicaties van het aantal overbelasten. Voor de andere mbo-instellingen is een gewogen schatting gemaakt op basis van het onderzoek bij ROC Midden Nederland en op basis een onderzoek naar overbelasten in de regio Arnhem.⁴³ Voor de schatting is gebruik gemaakt van een lage en hoge schatting. Dat heeft deels te maken met de vraag of er bij de raming een leeftijdsgrens gehanteerd wordt van 23 jaar. Het VSV-beleid richt zich op de groep tot 23 jaar, maar de scholen hebben in de praktijk te maken met overbelaste deelnemers die ook ouder zijn.

Ruwweg bedraagt het percentage overbelasten onder de deelnemers tien procent. De werkelijke hoogte is afhankelijk van het opleidingsaanbod en de samenstelling van de deelnemerspopulatie. Zo weten we dat opleidingen op mbo-niveau 2 relatief meer overbelasten kennen en is bekend dat jongeren uit de (grote) stad ook relatief vaker met overbelasting te maken hebben. Het opleidingsaanbod en de deelnemerspopulatie bepalen dus mede de hoogte van het aantal overbelasten. De schatting voor Wellant valt om die reden mogelijk wat te laag uit: in Houten zijn er relatief wat meer opleidingen op mbo-niveau 2.

De gepresenteerde schattingen zijn, zoals gezegd, gebaseerd op onderzoek, deels bij andere instellingen. In de gesprekken met betrokkenen uit de Utrechtse mbo-instellingen is hen ook gevraagd een eigen inschatting te geven van het aantal overbelasten. In het geval van Nimeto (eigen schatting 25) en Wellant (eigen schatting 75) liggen de eigen raming ver onder de gepresenteerde schattingen. Betrokkenen van het GLU schatten hun aantal overbelasten op 240, wat tussen de hoge en lage schatting in ligt.

Onderzoek bij de beide ROC's laat zien dat zij de uitvallers - dat wil zeggen de uitstroom zonder startkwalificatie - nog onvoldoende scherp in beeld hebben. De geregistreerde uitvalredenen geven (nog) geen adequaat zicht op de achtergronden van de deelnemer. Daardoor blijft een fors deel van de overbelastenproblematiek buiten het zicht van de zorgstructuur. Er lijkt, met andere woorden, bij de instellingen een fors gat tussen de ervaren en zichtbare problematiek van overbelasten en de werkelijke omvang van het aantal.

Vooralsnog schat de werkgroep het aantal overbelasten bij de vijf genoemde mbo-instellingen op 2.500. Het eerder genoemde onderzoek bij ROC Midden Nederland en bij de mbo-instellingen in de regio Arnhem liet zien dat ongeveer de helft van de overbelasten een opleiding volgt op niveau 3-4. Daarmee zou het aantal overbelasten voor deze niveaus 1.250 bedragen.

Aard van de problematiek

Uit de gesprekken met betrokkenen uit de mbo-instellingen komt één overheersend beeld naar voren van de problematiek waarmee overbelasten te maken hebben: het gaat om sociale problematiek. Genoemd worden onder meer: problemen in de thuissituatie, noodgedwongen mantelzorgtaken, uit de sociale problematiek voortvloeiende studieproblemen (slechte resultaten, verzuim) en persoonlijke problemen (ziekte, psychische problemen). In feite gaat het om een stapeling van problemen die typisch is voor overbelasting, namelijk zowel op het vlak van de privé- of thuissituatie, op het vlak van de opleiding en op persoonlijk, psychisch vlak. Opmerkelijk is dat de geïnterviewde personen weinig gedragsproblematiek signaleren. Terwijl dit voor jongere leerlingen (in het voortgezet onderwijs) juist één van de gezichtsbepalende kenmerken van overbelasting is, speelt gedragsproblematiek bij de mbo-ers op de hogere niveaus nauwelijks een rol. Slechts in incidentele gevallen is er sprake van voor de persoon zelf of voor de omgeving belastend gedrag.

43 Overbelaste jongeren in de regio Arnhem. Naar een gezamenlijke aanpak. T. Eimers e.a., KBA/Oberon, 2011

De betrokkenen in de scholen bevestigen dat overbelasting zeker ook op de hogere mbo-niveaus voorkomt en dat juist ook de dominantie van de sociale problematiek kenmerkend is. Aanvullend wordt ook melding gemaakt van overbelaste deelnemers met een vorm van autisme.

Het is duidelijk dat er binnen de doelgroep van overbelasten sprake is van uiteenlopende achtergronden en kenmerken van de jongeren. Uit ander onderzoek is bekend dat mannen en vrouwen andere probleemprofielen hebben en bijvoorbeeld ook etnische of culturele verschillen van invloed zijn op de aard van de problematiek en de wijze waarop daarmee om wordt gegaan.

Zorgstructuur en overbelasten

Hoewel verschillend in de opzet en uitgebreidheid kennen alle vijf de scholen een breed aanbod van ondersteuning in de tweedelijns zorgstructuur. Een klein deel daarvan is specifiek voor zwaardere problemen. Vormen van ondersteuning lopen uiteen van schoolmaatschappelijk werk tot een time-out voorziening (TopGear). Het is evident dat de schaal van de school en dus van de problematiek een rol speelt in de omvang en de diversiteit van het tweedelijns zorgaanbod. Een relatief grote school als ROC Midden Nederland kan en moet zich meer capaciteit en diversiteit veroorloven dan een kleinere vakschool. Maar ook bij grotere scholen speelt de vraag hoever men moet en kan gaan in het zelf in huis nemen van verschillende expertises op het gebied van deelnemerzorg. Zeker met de vaststelling dat een groot deel van de problemen van overbelaste deelnemers buiten de school liggen, stelt men zich de vraag wat men als school kan doen.

De geïnterviewde personen uit de mbo-instellingen zijn allen in zekere zin direct betrokken bij de overbelastenproblematiek. De meesten van hen dragen zelf bij aan het ondersteunen van jongeren in hun schoolloopbaan. Op basis van hun eigen ervaring oordelen zij gematigd positief over de zorgstructuur van de scholen. Zeker is de zorg nog in ontwikkeling en zeker zijn er veel verbeteringen mogelijk en noodzakelijk, maar het algemene oordeel is dat men er redelijk goed in slaagt om overbelaste jongeren te helpen. De betrokkenen zijn eveneens positief waar het gaat om de samenwerking met externe instanties die jongeren helpen. Men spreekt over goede bereikbaarheid van de hulpverlening en beschouwt de samenwerking als constructief en vruchtbaar. Een moeilijkheid is wel het relatief grote aantal verschillende instanties in de regio waarmee men te maken heeft en de daardoor grote verscheidenheid aan werkwijzen, communicatie en overdracht.

De over het algemeen positieve indruk die de geïnterviewden geven van de zorgstructuur ten behoeve van overbelasten heeft vooral betrekking op hetgeen men voor een overbelaste jongeren kan bereiken. Jongeren die in de tweedelijns zorg komen, kunnen over het algemeen geholpen worden. Dat veronderstelt echter dat deelnemers met problemen ook daadwerkelijk in de tweedelijns komen. En juist daar schuilt het grootste knelpunt.

Een specifiek punt dat naar voren komt, is dat van het verzuim als gevolg van ziekte. Vanuit Leerplicht/RMC wordt aangegeven, dat men ziet dat het ziekteverzuim toeneemt, zodra het verzuimbeleid wordt aangescherpt. Zo zou een deel van de problematiek van overbelasting buiten het zicht kunnen blijven.

Knelpunten

Hét met afstand grootste knelpunt is dat van de signalering: deelnemers die te maken hebben met overbelasting door stapeling van problemen worden eenvoudig weg te weinig gesignaleerd. Het gebeurt nog zeer vaak dat de overbelaste deelnemer, zonder dat de school en hulpverlening hebben kunnen ingrijpen, vroegtijdig de opleiding verlaat. Meteen moet daarbij de kante-

kening worden gemaakt dat er grote verschillen zijn tussen, maar zeker ook binnen de mbo-instellingen. Sommige sectoren signaleren beter (zorg & welzijn) en andere slechter (techniek). Sommige teams hebben de signalering goed op orde, andere doen er weinig aan. En ook treden er grote verschillen op tussen individuele docenten, mentoren en begeleiders.

Voor een deel is dat een kwestie van gebrek aan kennis en vaardigheden op het gebied van signaleren, probleemherkenning en gesprekstechnieken. Voor een ander deel is het gebrek aan betrokkenheid. Nog altijd kan men uit de mond van docenten horen dat "wij er zijn voor het onderwijs, niet voor hulpverlening". Maar het zijn niet de onwillige docenten die vooral verantwoordelijk zijn voor de slechte signalering. Vaak heeft het thema gewoon te weinig prioriteit in de teamvergaderingen, in de scholing en training en in de overdracht.

De interviews maken duidelijk dat het specifiek de signalering is die tekort schiet. Eenmaal gesignaleerd worden deelnemers met problemen wel tijdig en goed doorverwezen naar de tweedelijns zorg binnen de school. Een enkele keer is de verwijzing te snel en had men meer zelf kunnen doen.

Naast het grote knelpunt van de signalering worden enkele kleinere knelpunten genoemd. Zo heeft men binnen de school niet altijd de juiste expertise in huis om een deelnemer te helpen en zou men graag zien dat er flexibel en op maat gebruik kon worden gemaakt van het externe hulpaanbod.

Een ander probleem is dat het, zeker bij grotere scholen, niet altijd bekend is wat de interne mogelijkheden zijn voor zorg en ondersteuning. Binnen ROC Midden Nederland werkt men daarom aan een zogenaamde 'interne menukaart'. De Werkgroep Plusvoorziening ziet het als een belangrijke aanvulling om een dergelijk menukaart ook regionaal te ontwikkelen en zo het aanbod beter kenbaar en toegankelijk te maken.

Nadere analyse knelpunt signalering

Gebrekkige signalering is de grootste belemmering in het functioneren van de zorg voor overbelaste jongeren. Het verklaart waarom de eigen schattingen van de omvang van de problematiek achterblijven bij de op basis van onderzoek geraamde aantallen. Een groot deel van de overbelasting blijft eenvoudigweg buiten het zicht van de zorgstructuur. Op zichzelf is het begrijpelijk hoe dat soort processen verlopen, want veelal is de eerst zichtbare uiting van de problematiek verzuim, vaak leidend tot 'geruisloze' uitval. De laatste tijd is er meer aandacht voor deze haast onopgemerkte uitval. Scholen spannen zich in om beter zicht en greep te krijgen op het verzuim. Niet altijd hebben echter de opleidingen op niveau 3 en 4 daarbij voorrang.

Het lijkt er dus op dat verbetering van de zorg voor overbelasting vooral een kwestie is van verbetering van de signalering. Bij nadere beschouwing is er evenwel meer aan de hand. In zekere zin functioneert de slechte signalering in de scholen op dit moment als een filter:

- slechts een deel van de problemen wordt zichtbaar en komt in de tweedelijns zorgstructuur (kwantitatief effect);
- mogelijk blijven de moeilijkst bereikbare overbelastingen buiten het bereik van de zorg, het gaat dan vooral om jongeren die minder in staat of gemotiveerd zijn voor onderwijs en hulp (kwalitatief effect).

Het is zeer wel denkbaar dat het huidige relatief positieve oordeel over de tweedelijns zorg voor overbelasting voornamelijk gebaseerd is op de werking van het filter van de slechte signalering. Niet alleen zou met een tweemaal grotere omvang van de verwijzingen de zorg al snel zelf overbelast raken, ook zou de zwaardere problematiek een nog groter beroep doen op de expertise en samenwerking van de zorgverleners. Verbetering van de signalering is een eerste prioriteit, maar duidelijk is ook dat parallel daaraan het zorgaanbod moet worden vergroot en versterkt. Gebeurt dat laatste niet, dan zal de investering in betere signalering een averechts effect

hebben en leiden tot minder goede hulp voor de kwetsbare jongeren. De geconstateerde slechte signalering is veel meer dan uitvoeringsprobleem! Het gaat niet om meer van hetzelfde. Het door velen bepleite opleidingsnabij begeleiden en ondersteunen van overbelaste deelnemers gaat aanmerkelijk moeilijker wanneer de aantallen verdubbelen. Tegelijkertijd dreigt een 'overbelasting' van zorgaanbod.

Oplossingsrichtingen

In de zoektocht naar oplossingsrichtingen kijken we eerst naar wat de betrokkenen in de scholen zelf aandragen als mogelijkheden. Zoals hiervoor gezegd hechten de direct betrokkenen grote waarde aan het helpen van de deelnemer in zijn eigen onderwijsomgeving. Opleidingsnabij ondersteunen heeft het voordeel dat er geen onnodige onderbreking plaatsvindt van het leerproces en dat de sociale omgeving voor de deelnemer vertrouwd blijft. Toch ziet een deel van de betrokkenen ook dat het soms nodig kan zijn om een deelnemer tijdelijk uit zijn onderwijsomgeving te halen, bijvoorbeeld voor intensievere begeleiding of voor een vorm van time-out. De oplossingsrichtingen die worden voorgesteld door de geïnterviewden bestrijken het hele gebied van de eerste lijn tot aan speciale voorzieningen:

- Verbetering begeleiding 1^e lijn (studieloopbaanbegeleider, mentor)
- Individuele ambulante begeleiding (coaches/casemanagers)
- Kortdurende time-out
- Externe hulp op afroep
- Speciale onderwijsvoorziening voor deel overbelasten.

De verschillende richtingen die worden aangegeven zijn niet zozeer een uitdrukking van meningsverschillen, maar eerder een signaal dat diversiteit nodig is en dat maatwerk geleverd moet worden voor deze zware probleemgevallen.

Dilemma's en ontwikkelingen

De werkgroep ziet drie belangrijke dilemma's in het realiseren van een toereikend en passend zorgaanbod voor alle overbelaste jongeren in het mbo, met name die op de hogere opleidingsniveaus. De drie dilemma's zijn bepalend voor de oplossingsrichting van aanvullende plusvoorziening voor de doelgroep in het mbo.

Hoe bereik je de zwaarste doelgroep?

De deelnemer zelf is in de (gebrekkige) signalering geen passief object: vaak probeert de deelnemer het verzuim zo te 'plannen' dat het net niet over de grens gaat. Vaak is de deelnemer niet (meer) gemotiveerd voor school. Soms is er sprake van zorgmijdend gedrag. Jongeren die met deze zware problematiek te maken hebben, kennen vaak een lange geschiedenis van betrokkenheid van hulpverlening. Het kan zijn dat school daarvan niet of onvoldoende op de hoogte is. Het probleem is om deze zwaardere, mogelijk ontwijkende groep te signaleren en bereiken. Uit eerdere ervaringen weten we dat vaak juist de meer gemotiveerde en beter toegeruste leden binnen een doelgroep profiteren van een hulpaanbod. De bedoeling zou echter juist zijn om de moeilijkst bereikbaren te bereiken.

Kan de hele groep op locatie worden geholpen?

Zoals gezegd gaat de voorkeur uit na een vorm van opleidingsnabij ondersteunen. Deze ambulante vorm van ondersteuning biedt voor de deelnemer en voor de school belangrijke voordelen. De vraag is evenwel of het mogelijk is, gezien de aantallen, concentraties en zwaarte van de problematiek, alle deelnemers in hun eigen onderwijsomgeving te helpen.

Kan de benodigde hulp wel vanuit onderwijs worden opgezet?

Het is evident dat het onderwijs de problematiek van overbelasten niet alleen kan aanpakken. Daarvoor ligt te veel van de problematiek buiten de school en zijn de moeilijkheden waarmee de overbelaste deelnemers kampen te zwaar en complex. Bovendien is er veelal reeds betrokkenheid van externe hulpverlening hetzij bij de individuele deelnemer zelf, hetzij bij zijn of haar thuissituatie. Het organiseren van zorgaanbod voor overbelasten is daarom een kwestie van samenwerking en coördinatie. De school kán, maar hoeft daarbij niet de belangrijkste vind- en werkplaats te zijn. De afspraken die in het kader van ZioS (zorg in en om school) zijn gemaakt, vormen een belangrijk kader hiervoor.

De geschetste dilemma's voor de inrichting van een effectieve en efficiënte plusvoorziening spelen zich niet in het luchtledige af. Scholen spannen zich in om de zorgstructuur te verbeteren en uit te breiden, onderwijs en hulpverlening spannen zich in om de afstemming en samenwerking te verbeteren en op de achtergrond daarvan staan een aantal grote veranderingen voor de deur, die hoe dan ook grote impact zullen hebben op de zorg in en rond het onderwijs, in het bijzonder voor de meest kwetsbare groep, de overbelasten. De belangrijkste ontwikkelingen zijn:

- Passend Onderwijs, met veranderingen in zorgtoewijzing, ambulante zorg, speciaal onderwijs, regionale afbakening en regionale samenwerking in het voortgezet en primair onderwijs.
- Actieplan mbo Focus op vakmanschap, met beëindiging van de drempelloze instroom op niveau 2 en hoger, de komst van entreeopleidingen, verkorting van de opleidingsduur op niveau 4, aanscherping van de eisen voor verschillende vakken en beperking van de praktijkcomponent in het eerste leerjaar.
- Transitie van de Jeugdzorg naar de gemeenten, met een verschuiving in de aansturing en structuurveranderingen.
- Wet Werken naar vermogen, met een integratie van verschillende wetten voor de 'onderkant' van de arbeidsmarkt (waaronder de voor de doelgroep belangrijke WIJ en Wajong), aanzienlijke budgetbezuinigingen en overgang van de uitvoering naar gemeenten.

Omdat de ontwikkelingen gepaard gaan met aanzienlijke bezuinigingen lijken er voor de doelgroep van overbelasten zware tijden op komst. Dat geldt eens te meer voor het mbo, dat met de gevolgen van alle vier de ontwikkelingen te maken krijgt. De zwaardere nadruk op opleidingseisen en bekorting van de studieduur zal het voor de doelgroep van overbelasten moeilijker maken om zich te handhaven in het mbo. De werkgroep ziet daarom een absolute noodzaak om de ontwikkeling van de plusvoorziening in de context te plaatsen van de genoemde ontwikkelingen.